

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Avaldamismärge:

Riigikogu
seadus
algtekst
RT I 2009, 60, 395

Perekonnaseadus

Vastu võetud 18.11.2009

Välja kuulutatud
Vabariigi Presidendi 3. detsembri 2009. a otsusega nr 561

I osa ABIELU

1. peatükk ABIELU SÕLMIMINE

§ 1. Abielu sõlmimise eeldused

- (1) Abielu sõlmitakse mehe ja naise vahel.
- (2) Abielluda võivad täisealised isikud.
- (3) Kohus võib alaealise teovõime laiendamise sätete kohaselt laiendada vähemalt 15-aastaseks saanud isiku teovõimet nende toimingute tegemiseks, mis on vajalikud abielu sõlmimiseks ning abieluga seotud õiguste teostamiseks ja kohustuste täitmiseks.
- (4) Piiratud teovõimega täisealine isik võib abielluda üksnes juhul, kui ta saab piisavalt aru abielu õiguslikest tagajärgedest. Kui isikule on määratud eestkostja, eeldatakse, et isik ei saa aru abielu õiguslikest tagajärgedest, välja arvatud juhul, kui eestkostja nimetamise määrusest tuleneb teisiti.

§ 2. Veresugulaste vahel abiellumise keeld

- (1) Omavahel ei või abielluda:
 - 1) otsejoones üleneja ja alaneja sugulane;
 - 2) vend ja õde ning poolvend ja poolõde.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatu kehtib ka siis, kui isikute sugulussuhe on ühe isiku lapsendamise tagajärjel lõppenud.

§ 3. Abiellumiskeeld lapsendamissuhte puhul

Omavahel ei või abielluda isikud, kelle käesoleva seaduse § 2 lõikes 1 nimetatud sugulussuhe põhineb lapsendamisel.

§ 4. Mitme samaaegse abielu keeld

Abielu ei või sõlmida isikute vahel, kellest vähemalt üks on juba abielus.

§ 5. Abielu sõlmimist takistav asjaolu

Perekonnaseisuametnik ei või abielu sõlmimist kinnitada, kui on alust eeldada, et esineb abielu kehtetuks tunnistamise või tühisuse alus.

§ 6. Vaimuliku õigus keelduda abielu sõlmimisest

Abielu sõlmimise kinnitamiseks õigustatud vaimulikul on õigus keelduda abielu sõlmimisest, kui abielluja ei vasta kirikus, koguduses või koguduste liidus kehtiva usutunnistuse järgsetele abielu sõlmimise tingimustele.

§ 7. Abielu sõlmimise kord

- (1) Abielu sõlmitakse perekonnaseisuametniku juuresolekul.

(2) Abielu sõlmitakse eeldusel, et abiellujad väljendavad isiklikult ja ühel ajal kohal viibides perekonnaseisuametniku ees oma tahet sõlmida abielu.

(3) Abielu sõlmimist kinnitav perekonnaseisuametnik esitab kummalegi abiellujale küsimuse selle kohta, kas ta tahab teise poolega abielu sõlmida. Abielu sõlmimise tahteavaldus ei või olla tingimuslik.

(4) Pärast kummaltki abiellujalt jaatava vastuse saamist kuulutab perekonnaseisuametnik, et pooled on sellest hetkest alates seaduslikud abikaasad.

(5) Perekonnaseisuametnik kannab abielu sõlmimise rahvastikuregistrisse perekonnaseisutoimingute seaduses sätestatud korras.

§ 8. Abiellumislubadus

Abiellumislubadus ei anna alust abielu sõlmimise nõudeks ega kahju hüvitamise nõudeks juhul, kui lubadust ei täideta. Esimeses lauses sätestatud kõrvalekalduv kokkulepe on tühine.

2. peatükk ABIELU KEHTETUS

§ 9. Abielu kohtus kehtetuks tunnistamise alused

(1) Kohus võib hagimenetluses abielu kehtetuks tunnistada, kui:

- 1) abielu sõlmides on rikutud nõuet abiellumisea või teovõime kohta;
- 2) abielu sõlmides on rikutud käesoleva seaduse §-des 2–4 sätestatud abiellumiskeeldu;
- 3) abielu sõlmides on rikutud käesoleva seaduse § 7 lõigetes 2–4 ettenähtud vorminõudeid;
- 4) vähemalt ühel abikaasal oli abielu sõlmimise ajal vaimutegevuse ajutine häire või kui ta oli muul põhjusel otsusevõimetu;
- 5) abielu on sõlmitud pettuse, ähvarduse või vägivalda mõjul, sealhulgas abikaasa tervise seisundit või muid isiklike asjaolusid varjates, kui see asjaolu on abielu sõlmimise seisukohalt oluline;
- 6) ühe või kummagi poole kavatsus ei olnud täita abieluseisundiga kaasnevaid kohustusi, vaid abielu on sõlmitud muude kavatsustega, eeskätt eesmärgiga saada Eesti elamisluba (näilik abielu).

(2) Abielu kehtetuks tunnistamist ei ole õigus nõuda, kui abikaasa on varjanud oma varalist seisundit.

§ 10. Abielu tühisus

Abielu on tühine, kui:

- 1) abielus on samast soost isikud;
- 2) abielu sõlmimise on kinnitanud perekonnaseisuametniku pädevuseta isik või
- 3) kas või üks pool ei ole avaldanud abielu sõlmimise tahet.

§ 11. Abielu kehtetuks tunnistamisest keeldumise alused

Abielu ei tunnistata kehtetuks, kui:

- 1) on rikutud abiellumisea kohta esitatud nõuet, kuid abielu kehtetuks tunnistamise ajaks on kohus laiendanud alaealise teovõimet abiellumiseks või kui abikaasa kinnitab täisealiseks saades, et ta soovib abielu jätkata;
- 2) on rikutud teovõime kohta esitatud nõuet, kuid täisealine abikaasa, kelle teovõime oli abielu sõlmimise ajal piiratud, kinnitab pärast teovõime taastumist, et ta soovib abielu jätkata;
- 3) otsusevõimetus seisundis abielu sõlminud abikaasa pärast otsusevõime taastumist kinnitab, et ta soovib abielu jätkata;
- 4) näiliku abielu puhul on abikaasad pärast abielu sõlmimist elanud abikaasadena koos vähemalt kolm aastat või abielust on sündinud lapsi.

§ 12. Hagi esitamise õigus

(1) Abielu kehtetuks tunnistamise hagi võib esitada:

- 1) käesoleva seaduse § 1 lõigete 2–4, §-de 2–4, § 7 lõigete 2–4 ja § 9 lõike 1 punkti 4 või 6 rikkumise korral kumbki abikaasa ja regionaalminister ning käesoleva seaduse § 4 rikkumise korral ka muu isik, kelle õigusi on abielu sõlmimisega rikutud;
- 2) abikaasa, kes on sõlminud abielu pettuse, ähvarduse või vägivalda mõjul.

(2) Piiratud teovõimega täisealine abikaasa võib hagi esitada eestkostja nõusolekul. Piiratud teovõimega abikaasa eest võib hagi esitada ka eestkostja.

(3) Kui alaealisel abikaasal puudus abielu sõlmimise ajal abielu sõlmimiseks nõutav teovõime, esitab hagi tema seaduslik esindaja. Ülejäänud juhtudel esitab alaealine abikaasa hagi ise, vajamata selleks seadusliku esindaja nõusolekut.

§ 13. Abielu kehtetuks tunnistamise nõudeõiguse lõppemine

(1) Abielu kehtetuks tunnistamise nõude suhtes aegumist ei kohaldata.

(2) Kui abielu on sõlmitud otsusevõimetuse seisundis, võib abielu kehtetuks tunnistamise nõude esitada ühe aasta jooksul otsusevõime taastumisest arvates. Kui abielu on sõlmitud pettuse, ähvarduse või vägivalga mõjul, võib abielu kehtetuks tunnistamise hagi esitada ühe aasta jooksul eksimusest või pettusest teada saamisest või ähvarduse või vägivalga mõju lakkamisest arvates.

(3) Piiratud teovõimega abikaasa seadusliku esindaja jaoks algab hagi esitamise tähtaeg varemalt päeval, millal talle saavad teatavaks abielu kehtetuks tunnistamist võimaldavad asjaolud, alaealise abikaasa korral varemalt päeval, millal abikaasa saab täisealiseks. Kui piiratud teovõimega abikaasa seaduslik esindaja ei ole hagi õigel ajal esitanud, võib abikaasa esitada avalduse ise kuue kuu jooksul täisealiseks saamisest või teovõime taastumisest arvates.

(4) Kui abielu on lõppenud, ei saa hagi enam esitada, välja arvatud juhul, kui abielu sõlmimise hetkel oli vähemalt üks abikaasast juba abielus.

§ 14. Abielu kehtetuks tunnistamise tagajärjed

(1) Kui abielu kehtetuks tunnistamise kohtuotsus on jõustunud, on abielu tühine algusest peale.

(2) Abielu tühisuse korral on abieluvaraleping tühine. Kui pooltevahelistest suhetest ei tulene teisiti, kohaldatakse nende varalistele suhetele seltsingu kohta käivaid sätteid.

(3) Kui abielu tunnistatakse kehtetuks põhjusel, et üks abielluja varjas teise abielluja eest, et ta on juba abielus, või mõjutas teist abikaasat abielluma pettuse, ähvarduse või vägivalgaga, võib kohus temalt välja mõista elatise temaga kehtetus abielus olnud isikule, kohaldades käesolevas seaduses lahutatud abikaasa ülalpidamise kohta käivaid sätteid. Kohus võib õigusvastaselt abielu sõlmima kallutatud poole nõudel kohaldada poolte varalistele suhetele käesoleva seaduse 4. peatüki teise jao esimeses jaotises sätestatud.

3. peatükk ABIELU ÜLDISED ÕIGUSLIKUD TAGAJÄRJED

1. jagu Üldsätted

§ 15. Abieluline kooselu ning abikaasade õigused ja kohustused

(1) Abiellumisega alustavad mees ja naine abielulist kooselu, mis kohustab neid vastastikuseks lugupidamiseks ja toetuseks. Abikaasadel on teineteise ja perekonna suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Nad korraldavad ühiselt oma abielulise kooselu ja perekonna vajaduste rahuldamise, pidades silmas teineteise ja laste heaolu ning vastutades teineteise ees abieluga seotud kohustuste täitmise eest.

(2) Abikaasad osalevad ühise koduse majapidamise korraldamises ja sissetuleku hankimises oma võimaluste kohaselt. Tegevusala valides ja oma tegevusalal tegutsedes peab abikaasa parimal viisil kasutama oma võimalusi perekonna ülalpidamiseks vajalike vahendite hankimiseks.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud kohustuste rikkumine võib olla üksnes abielu lahutamise nõude aluseks.

§ 16. Perekonna ülalpidamise kohustus

(1) Abikaasad on vastastikku kohustatud oma tööga ja varaga perekonda ülal pidama.

(2) Perekonna ülalpidamine hõlmab tegevust ja varalisi panuseid, mis on perekonna elutingimuste kohaselt vajalikud ühise majapidamise kulude katteks ning kummagi abikaasa ja nende ülalpeetavate laste tavapäraste ning erivajaduste rahuldamiseks (perekonna huvides tehtud kulutused).

(3) Kui abikaasad elavad lahus, annab kumbki teise abikaasa tavapäraste vajaduste rahuldamiseks ülalpidamist korrapäraselt makstavate rahasummadena samadel alustel nagu perekonna ülalpidamisel käesoleva paragrahvi lõigete 1 ja 2 kohaselt. Lahus elav abikaasa ei ole õigustatud teiselt abikaasalt endale ülalpidamist nõudma, kui ta suudab end ise ülal pidada või kui lahuselu on põhjendanud tema ise oma käitumisega.

(4) Abikaasa võib nõuda ülalpidamiskohustuse täitmist või kohustuse täitmata jätmise tõttu tekkinud kahju hüvitamist tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne ülalpidamishagi kohtule esitamist.

§ 17. Kulutused perekonnale

Kui üks abikaasa teeb perekonnale suuremaid rahalisi kulutusi kui teine abikaasa, eeldatakse, et tal ei ole õigust nõuda teiselt abikaasalt rohkem panustatud vahendite hüvitamist.

§ 18. Tehingud perekonna vajaduste rahuldamiseks

(1) Tehingust, mille abikaasa teeb ühise majapidamise korraldamise või laste huvides või perekonna muude tavapärase vajaduste katmiseks, tekib abikaasade solidaarkohustus, kui tehingu ulatus ei ületa abikaasade elutingimuste kohast mõistlikku määra.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tehingu kohustatud poole suhtes on abikaasad solidaarvõlausaldajad.

(3) Abikaasad ei või käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud omavahelise kokkuleppega võlausaldaja kahjuks kõrvale kalduda.

§ 19. Vastutus teise abikaasa võetud kohustuste eest

Abikaasa vastutab teise abikaasa võetud kohustuste täitmise eest niivõrd, kui võrd abikaasa võib teda esindada või teda oma toimingutega kohustada.

§ 20. Hoolsuskohustuse ulatus

Abikaasad peavad abielust tulenevaid kohustusi täites ilmutama teineteise vastu niisugust hoolt, nagu nad tavaliselt rakendavad oma asjades.

§ 21. Perekonna ühine eluase

Perekonna eluasemena käsitatakse eluruumi, kus perekonnaliikmed tavapäraselt elavad.

2. jagu Lahuselu õiguslikud tagajärjed

§ 22. Tarbevara jagamine lahuselu korral

(1) Kui abikaasad elavad lahus, ei või abikaasa välja nõuda temale kuuluvaid perekonna huvides kasutatud esemeid juhul, kui teine abikaasa vajab esemeid oma eraldatud majapidamises ja tal on esemete edasikasutamiseks õigustatud huvi.

(2) Perekonna eluaseme tavalise sisustuse esemed, mis kuuluvad abikaasadele ühiselt, jagatakse nende vahel õigluse põhimõttest lähtudes.

(3) Kui abikaasad ei jõua vara jagamisel kokkuleppele, otsustab asja kohus hagita menetluses. Kohus võib kindlaks määrata esemete kasutamise eest makstava mõistliku tasu. Käesolevas paragrahvis sätestatu ei mõjuta esemete omandiõigust, kui pooled ei lepi kokku teisiti.

§ 23. Ühine eluase lahuselu korral

(1) Kui abikaasad elavad lahus või kui üks neist tahab eraldi elada, võib üks abikaasa nõuda, et teine abikaasa loovutaks perekonna ühise eluaseme või osa sellest talle ainukasutamiseks, kui see on vajalik suurte isiklike vastuolude vältimiseks. Otsustamisel arvestatakse omandisuhteid ja piiratud asjaõigusi kinnisasjale, millel perekonna eluase asub. Eluaseme loovutamise võib määrata kindlaks tähtajaks, kuid mitte kauemaks kui abielu lõppemiseni.

(2) Kui üks abikaasa on kohustatud loovutama perekonna eluaseme või selle osa ainukasutamiseks teisele abikaasale, võib ta sellelt nõuda õiglast kasutustasu.

4. peatükk ABIKAASADE VARASUHTED

1. jagu Üldsätted

§ 24. Varasuhte valik

(1) Abiellujad võivad kokkuleppel enne abielu sõlmimist abiellumisavaldusega perekonnaseisutoimingute seaduses ettenähtud korras valida varasuhte käesoleva peatüki teises jaos toodud varasuhete liikide hulgast. Nimetatud tahteavaldus jõustub abielu sõlmimisel.

(2) Kui abiellujad ei vali varasuhet abiellumisavaldusega või ei sõlmi abieluvaralepingut, kohaldatakse nende varaliste suhetele abielu sõlmimisest alates varaühisuse kohta sätestatud.

(3) Kui abikaasad valivad varasuhte abiellumisavaldusega ning sõlmivad lisaks ka abieluvaralepingu, siis kohaldatakse abikaasade varaliste suhetele abieluvaralepingut.

2. jagu

Varasuhete liigid

1. jaotis Varaühisus

1. alljaotis Üldsätted

§ 25. Ühisvara

Varaühisuse puhul lähevad abikaasade ühisomandisse varaühisuse kestel omandatud esemed ning abikaasade muud varalised õigused (edaspidi *ühisvara*).

§ 26. Ühisvara ühtsuse põhimõte

(1) Abikaasa ei saa käsutada oma osa ühisvaras ega üksikus ühisvarasse kuuluvast esemes. Abikaasal ei ole õigust nõuda varaühisuse kestel ühisvara jagamist.

(2) Abikaasadele ühiselt kuuluva nõude võib tasaarvestada üksnes sellise nõudega, mille rahuldamine ühisvara arvel on ette nähtud seaduse või kokkuleppega.

§ 27. Lahusvara

(1) Ühisvara hulka ei kuulu kummagi abikaasa lahusvara.

(2) Abikaasa lahusvara moodustavad:

1) abikaasa isiklikud tarbeesemed;

2) esemed, mis olid abikaasa omandis enne abiellumist või mille abikaasa omandas abielu kestel tasuta käsutuse, sealhulgas kinke alusel või pärimise teel;

3) esemed, mille abikaasa omandab oma lahusvarasse kuuluva õiguse alusel või hüvitisena lahusvarasse kuuluva eseme hävimise, kahjustamise või äravõtmise eest või lahusvaraga tehtud tehingu alusel.

(3) Lahusvara hulka ei arvata neid kulutusi, mille kumbki abikaasa on varaühisuse kestel varalt kasu saamiseks töö või varaliste soorituste näol teinud (vajalikud ja kasulikud kulutused). Niisuguste kulutuste väärtus arvestatakse abikaasade ühisvara hulka.

(4) Abieluvaralepinguga võib tunnistada ühisvaraks või lahusvaraks üksikuid esemeid või teatavasse liiki kuuluvaid esemeid.

(5) Abikaasa valitseb oma lahusvara iseseisvalt ja omal kulul.

(6) Varaese loetakse abikaasade ühisvara hulka kuuluvaks seni, kuni ei ole tõendatud selle kuulumine abikaasa lahusvara hulka. Kolmandate isikute suhtes kehtib varaese kuulumine abikaasa lahusvara hulka ainult käesoleva seaduse §-s 61 sätestatud järgides.

2. alljaotis Ühisvara valitsemine

§ 28. Ühisvara ühise valitsemise põhimõtted

(1) Abikaasad teostavad ühisvaraga seotud õigusi ja kohustusi ühiselt, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Abikaasadel on õigus vallata ühisvara hulka kuuluvaid esemeid ühiselt.

(2) Abikaasad võivad abieluvaralepinguga anda ühisvara valitsemise õiguse ühele abikaasale.

(3) Ühisvara valitsevad abikaasad lähtuvad abielulise kooselu ja vara korrapärase majandamise huvidest. Nad teavitavad teineteist vara valitsemise toimingutest ja vara seisust.

(4) Abikaasa võib nõuda teiselt abikaasalt registrisse kantava ühisvara hulka kuuluva eseme kohta tehtud kande parandamiseks vajalike tehingute tegemist.

§ 29. Varaga tehingute tegemine

(1) Kui abikaasad valitsevad ühisvara ühiselt, võivad nad sellega tehinguid teha ja varaga seotud õigusvaidlusi pidada ainult ühiselt või teise abikaasa nõusolekul. Kui üks abikaasa käsutab abikaasade ühisvara hulka kuuluvat vallasasja või õigust, eeldatakse teise abikaasa nõusolekut. Abikaasa võib teise abikaasa nõusolekuta teha ühisvaraga tehinguid enda ja perekonna igapäevaste vajaduste rahuldamiseks.

(2) Abieluvaralepinguga võib ette näha, et abikaasa nõusolekut ei ole vaja teise abikaasa iseseisvas majandustegevuses tehtavate tehingute puhul.

(3) Kui ühelt abikaasalt ei ole võimalik eelkõige haiguse või äraoleku tõttu nõusolekut saada või ta piisava põhjuseta keeldub ühisvaraga tehingu tegemiseks vajaliku nõusoleku andmisest, võib teise abikaasa avalduse alusel anda nõusoleku kohus hagita menetluses, kui tehingu tegemata jätmisega või viivitamisega seondub kahju tekkimise oht.

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel tehtud tehingust tekib abikaasade solidaarkohustus. Tehingu kohustatud poole suhtes on mõlemad abikaasad solidaarvõlausaldajad.

§ 30. Vara valitsemine ühe abikaasa poolt

(1) Kui ühisvara valitsemise õigus on käesoleva seaduse § 28 lõike 2 kohaselt antud ühele abikaasale, on temal õigus ühisvara hulka kuuluvat eset vallata ja käsutada, arvestades teise abikaasa kasuks seaduses ja abieluvaralepingus ettenähtud piiranguid. Ühisvara üksi valitsev abikaasa peab ühisvaraga seotud õigusvaidlusi enda nimel.

(2) Vara valitsev abikaasa võib ainult teise abikaasa nõusolekul käsutada või kohustada käsutama perekonna eluasemena kasutatavat või ühe abikaasa poolt eraldi kasutatavat eluruumi ning anda selle kolmanda isiku kasutusse või lõpetada selle kasutamise aluseks oleva õigussuhte.

§ 31. Tehingu heakskiitmine

(1) Abikaasa nõusolekuta ühisvara hulka kuuluvate esemetega tehtud mitmepoolne tehing on tühine, välja arvatud juhul, kui abikaasa, kelle nõusolekuta või osaluseta tehing tehti, selle hiljem heaks kiidab.

(2) Kui abikaasa on teinud tehingu teise abikaasa nõutava nõusolekuta, võib tehingu teine pool teha abikaasale, kelle nõusolekuta tehing tehti, ettepaneku tehing heaks kiita. Heakskiit on kehtiv, kui see on avaldatud ettepaneku tegijale.

(3) Kui abikaasa, kelle nõusolekuta tehing tehti, ei avalda heakskiitu kahe nädala jooksul käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud ettepaneku saamisest arvates, siis loetakse, et ta ei ole tehingut heaks kiitnud.

(4) Kuni tehingu heakskiitmiseni võib teine pool tehingu tegemiseks tehtud tahteavalduse tagasi võtta. Kui varaühisus oli teisele poolele teada, ei või ta tahteavaldust tagasi võtta, kui ta tehingut tehes teadis või pidi teadma, et teine abikaasa ei ole nõusolekut andnud.

§ 32. Ühepoolne tehing

Abikaasa nõusolekuta ühisvara hulka kuuluvate esemetega tehtud ühepoolne tehing on tühine. See ei kehti testamendiga tehtavate korralduste kohta.

§ 33. Vastutus kolmanda isiku ees

(1) Abikaasa vastutab kolmanda isiku ees oma lahusvaraga ja ühisvaraga täies ulatuses:

1) nende kohustuste eest, mille kumbki abikaasa on võtnud perekonna vajaduste rahuldamiseks käesoleva seaduse § 18 kohaselt või ühisvara valitsemisest tulenevalt;

2) abikaasade solidaarkohustuse täitmise eest;

3) kohustuste täitmise eest, mille puhul on kohustatud abikaasa leppinud kolmanda isikuga kokku, et ta vastutab nii ühisvaraga kui ka lahusvaraga.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 nimetatud kokkuleppe sõlmimiseks on vaja ka teise abikaasa nõusolekut.

(3) Muude kohustuste eest vastutab kumbki abikaasa oma lahusvaraga ja pooles väärtuses ühisvaraga. Võlausaldaja võib nõuda ühisvara jagamist, kui ta tõendab, et lahusvarast kohustuste täitmiseks ei piisa.

§ 34. Vara kasutamise hüvitamine

(1) Kui ühisvara valitsema õigustatud abikaasa kasutab ühisvara oma lahusvara huvides, peab ta kasutatud vara väärtuse hüvitama. Hüvitis arvatakse ühisvara hulka.

(2) Kui abikaasa kasutab oma lahusvara ühisvara huvides, võib ta nõuda, et selle väärtus hüvitatakse ühisvara arvel.

(3) Kui ühisvara väheneb abikaasa süülise käitumise tõttu või tehingu tõttu, mille ta on teinud teise abikaasa tahteavalduseta, peab abikaasa vara vähenemise hüvitama. Hüvitis arvatakse ühisvara hulka.

§ 35. Varasuhte lõppemine

Varaühisuse varasuhte lõpeb, kui:

- 1) üks abikaasa sureb;
- 2) sõlmitakse abieluvaraleping, millega kehtestatakse seaduses ettenähtud muu abieluvarasuhe;
- 3) abielu lahutatakse või
- 4) varasuhe lõpetatakse käesoleva seaduse § 36 kohaselt abikaasa nõudel kohtuotsuse alusel.

§ 36. Varaühisuse lõpetamise hagi

(1) Abikaasa võib hageda varaühisuse lõpetamist, kui:

- 1) tema õigused on oluliselt ohustatud seetõttu, et teine abikaasa on korduvalt kuritarvitanud oma õigust ühisvara valitseda, või seetõttu, et teine abikaasa ei osale piisava põhjusega ühisvara korrapärasel majandamisel;
- 2) teine abikaasa on rikkunud perekonna ülalpidamise kohustust ja see võib perekonna ülalpidamist oluliselt ohustada.

(2) Kui varaühisus on käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel lõpetatud, saadab kohus sellekohase kohtulahendi ärakirja abieluvararegistrile vastava kande tegemiseks.

(3) Varaühisuse varasuhte lõpetamisel käesoleva paragrahvi alusel tekib abikaasade vahel varalahusus.

3. alljaotis Ühisvara jagamine

§ 37. Jagamine

(1) Varaühisuse lõppedes jagavad abikaasad ühisvara omavahel. Abikaasa võib esitada ühisvara jagamise taotluse kohtule juba koos abielu lahutamise või kehtetuks tunnistamise hagi või koos varaühisuse lõpetamise hagi.

(2) Kuni jagamiseni kohaldatakse ühisvara valdamise, kasutamise ja käsutamise suhtes käesoleva jaotise 2. alljaotises ühisvara valitsemise kohta kehtestatud nõudeid.

(3) Ühisvara jagatakse abikaasade vahel kaasomandi lõpetamise sätete kohaselt võrdsetes osades, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

§ 38. Varal lasuvate kohustuste täitmine

Ühisvaral lasuvad kohustused täidetakse vara jagamise käigus või jagatakse abikaasade vahel sarnaselt muu varaga. Samal moel kohaldatakse seaduses kohustuste ülemineku kohta sätestatud.

§ 39. Abielu lõppemine abikaasa surmaga

Kui abielu lõpeb ühe abikaasa surmaga, kuulub surnud abikaasa osa ühisvaras tema pärandvara hulka. Abikaasade ühisvara jagamisele pärast ühe abikaasa surma kohaldatakse kaaspärijate kohta pärimisseaduses sätestatud.

2. jaotis Vara juurdekasvu tasaarvestus

1. alljaotis Üldsätted

§ 40. Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte tekkimine

Kui abiellumisel on perekonnaseisutoimingute seaduses ettenähtud korras valitud või abieluvaralepinguga seatud vara juurdekasvu tasaarvestus, siis tasaarvestatakse abikaasade vahel kummagi abikaasa varale varasuhte kestel lisandunud osa (soetisvara). Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhe ei mõjuta nende varaliste õiguste kuuluvust, mille abikaasa oli omandanud enne varasuhte jõustumist või mille abikaasa omandab varasuhte kestel.

§ 41. Vara valitsemise õigus

(1) Abikaasad valitsevad neile kuuluvat vara ühiselt, lähtudes perekonna huvidest ja vajadustest ning arvestades muu hulgas käesoleva seaduse §-des 15 ja 16 sätestatud abikaasade vastastikuseid õigusi ja kohustusi. Vara hulka kuuluvate üksikute esemete valdamise, kasutamise ja käsutamise õigus on abikaasal, kes on eseme omanik.

(2) Abikaasa võib ainult teise abikaasa nõusolekul kasutada või kohustuda kasutama perekonna eluasemena kasutatavat või ühe abikaasa poolt eraldi kasutatavat eluruumi ning anda selle kolmanda isiku kasutusse või lõpetada selle kasutamise aluseks oleva õigussuhte.

(3) Käesoleva paragrahvi lõiget 2 ei kohaldata testamendi või pärimislepinguga tehtavatele korraldustele.

(4) Kui tehing vastab korrapärase majandamise põhimõtetele, võib abikaasa avalduse alusel anda teise abikaasa asemel nõusoleku kohus hagita menetluses, kui teine abikaasa nõusoleku andmisest piisava põhjusega keeldub või kui ta haiguse või äraoleku tõttu ei saa nõusolekut anda ning nõusoleku andmisega viivitamine võib põhjustada kahju tekkimise.

(5) Abieluvaralepinguga võivad abikaasad ette näha, et käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud käsutuspiirangud ei kehti.

§ 42. Nõusoleku puudumise õiguslikud tagajärjed

(1) Kui üks abikaasa teeb § 41 lõikes 2 nimetatud tehingu teise abikaasa nõusolekuta, kohaldatakse käesoleva seaduse § 31 lõikeid 1–3 ja § 32.

(2) Kuni tehingu heakskiitmiseni võib teine pool tehingu tegemiseks tehtud tahteavalduse tagasi võtta, välja arvatud juhul, kui ta tehingut tehes teadis või pidi teadma, et temaga tehingu teinud isik on abielus või et teine abikaasa ei ole nõusolekut andnud.

§ 43. Teise abikaasa nõudeõigus

Kui abikaasa käsutab vara käesoleva seaduse § 41 lõikes 2 ettenähtud nõusolekuta, on teisel abikaasal õigus oma nimel esitada käsutamise kehtetusest tulenev nõue kolmanda isiku vastu.

§ 44. Varasuhte lõppemine

Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõpeb, kui:

- 1) üks abikaasa sureb;
- 2) sõlmitakse abieluvaraleping, millega kehtestatakse seaduses ettenähtud muu abieluvarasuhte;
- 3) abielu lahutatakse või
- 4) varasuhte lõpetatakse käesoleva seaduse § 45 kohaselt abikaasa nõudel kohtuotsuse alusel.

§ 45. Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõpetamine abikaasa nõudel

(1) Abikaasa võib abielu kestel hageda vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõpetamist ja soetisvara tasaarvestamist, kui:

- 1) teine abikaasa on pika aja jooksul rikkunud perekonna ülalpidamise kohustust või muud abielusuhtest tulenevat varalist kohustust ja võib eeldada, et ta rikub neid ka tulevikus;
- 2) teine abikaasa on teinud käesoleva seaduse § 41 lõikes 2 nimetatud tehingu ilma vajaliku nõusolekuta ja sellest tulenevalt võib eeldada tulevase tasaarvestamisnõude olulist ohustamist;
- 3) teine abikaasa on ilma piisava aluseta keeldunud abikaasat oma vara seisust teavitamast või
- 4) abikaasad on juba vähemalt aasta aega elanud lahus.

(2) Kui varasuhte on käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel lõpetatud, saadab kohus sellekohase kohtulahendi ärakirja abieluvararegistrile vastava kande tegemiseks.

(3) Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõpetamisel käesoleva paragrahvi alusel tekib abikaasade vahel varalahusus.

2. alljaotis

Abikaasade vastastikused õigused vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppemise korral

§ 46. Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppemisest tulenevate nõuete väljaselgitamine

Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppedes selgitatakse välja mõlema abikaasa soetisvara ja määratakse kindlaks soetisvarade tasaarvestamisest tulenev rahaline nõue käesoleva jaotise sätete kohaselt.

§ 47. Soetisvara mõiste

Soetisvara on vara, mille võrra abikaasa koguvara ületab tema põhivara. Kui koguvara osutub väiksemaks kui põhivara, loetakse soetisvara võrdseks nulliga.

§ 48. Koguvara

(1) Koguvara on varasuhte lõppemise seisuga abikaasale kuuluvate asjade hariliku väärtuse ning rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste rahas väljendatav summa.

(2) Abikaasa koguvarale arvestatakse juurde summa, mille võrra see vara on vähenenud seetõttu, et abikaasa pärast vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte tekkimist:

- 1) on teinud kinkeid, mis ei tulene tema kõlbelisest kohustusest või viisakusreeglite järgimisest,
- 2) on raisanud vara või
- 3) on teinud tehinguid eesmärgiga seada teine abikaasa soetisvara tasaarvestamisel halvemasse olukorda.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud summat ei arvestata koguvarale juurde, kui selline vara vähendamine on aset leidnud rohkem kui üks aasta enne varasuhte lõppu või kui teine abikaasa kingete või tehingute tegemise või vara raiskamisega nõus oli.

(4) Kohus tunnistab kehtetuks käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tehingu, mille abikaasa on teinud ühe aasta jooksul enne varasuhte lõppemist teadlikult teise abikaasa huvide kahjustamiseks, kui teine pool teadis või pidi sellest teadma tehingu tegemise ajal. Tehingu kehtetuks tunnistamist saab huvitatud isik nõuda viie aasta jooksul varasuhte lõppemisest arvates.

(5) Eeldatakse, et teine pool teadis või pidi teadma, et tehinguga kahjustatakse teise abikaasa huve, kui teine pool on tehingu teinud abikaasa lähikondne.

(6) Abikaasa lähikondsed määratakse kindlaks pankrotiseaduse § 117 kohaselt.

§ 49. Põhivara koosseis

(1) Abikaasa põhivara koosneb:

- 1) varast, mis kuulub abikaasale vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte jõustumise hetkel;
- 2) varast, mille abikaasa on omandanud varasuhte kestel kinke, muu tasuta käsutuse või pärimise teel;
- 3) talle tervisekahjustuse ja kehavigastuse tekitamisest tulenevatest õigustest;
- 4) talle riikliku ja kohustusliku pensionikindlustuse alusel kuuluvatest õigustest;
- 5) tema põhivara hulka kuuluva eseme või õiguse alusel omandatud varast, sealhulgas põhivaraga tehtud tehinguga omandatud varast ning varast, mille ta omandab hüvitisena või vastutasuna tema põhivara hulka kuuluva eseme võõrandamise, hävimise, rikkumise või äravõtmise eest.

(2) Põhivara hulka ei arvata neid kulutusi, mille kumbki abikaasa on vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte kestel varalt kasu saamiseks töö või varaliste soorituste näol teinud (vajalikud ja kasulikud kulutused). Niisuguste kulutuste väärtus arvestatakse selle abikaasa soetisvara hulka, kelle põhivara esemega seoses on kulutused tehtud.

(3) Selle vara väärtus, mille kuulumist abikaasa põhivara hulka ei ole tõendatud, arvatakse tema soetisvara hulka.

(4) Abieluvaralepinguga võib põhivara ulatust ja arvestamist määrata käesolevas jaotises sätestatust erinevalt.

§ 50. Mahaarvestused põhivarast

(1) Põhivara kindlaks määrates jäetakse arvestamata põhivara esemed, mis on vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte kestel hävinud või kaotsi läinud ning mille äratarvitamine või võõrandamine on tõendamata. Sel juhul eeldatakse, et esemed ei kuulunud abikaasa põhivara hulka.

(2) Põhivara väärtusest arvestatakse maha abikaasa poolt õigusvastasest kahju tekitamisest tulenevad kohustused.

§ 51. Koguvara hindamine

(1) Koguvara esemete väärtust kindlaks määrates lähtutakse varasuhte lõppemise ajal alles oleva eseme puhul selle väärtusest varasuhte lõppemise ajal ning koguvara väärtusele § 48 lõike 2 alusel vara vähendamise tõttu juurde arvestatava summa suurus kindlaks määrates vara väärtusest selle vähendamise ajal.

(2) Käesoleva paragrahvi lõiget 1 kohaldatakse ka kohustuste hindamiseks.

§ 52. Soetisvara arvestamise aeg

Soetisvara suurus määratakse kindlaks varasuhte lõppemise seisuga. Kui abielu lahutatakse, arvestatakse varasuhte lõppemise aja asemel avalduse või hagi esitamise aega. Kui soetisvara tasaarvestatakse abikaasa nõudel kohtuotsusega käesoleva seaduse § 45 kohaselt, lähtutakse soetisvara arvestamisel varasuhte lõppemise aja asemel ennetähtaegse tasaarvestamise hagi esitamise ajast.

§ 53. Soetisvara tasaarvestamine

(1) Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppedes teevad abikaasad kindlaks oma soetisvara seis. Kui ühe abikaasa soetisvara osutub suuremaks kui teise abikaasa soetisvara, kuulub pool soetisvarade väärtuste vahest väiksema soetisvara saanud abikaasale rahalise tasaarvestamislõuude alusel.

(2) Tasaarvestamislõuude suurus on piiratud selle vara väärtusega, mis jääb kohustatud abikaasale alles pärast kohustuste mahaarvamist varasuhte lõpul.

(3) Tasaarvestamisnõuet on võimalik parandada ja loovutada alates vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppemise ajast.

(4) Abikaasad võivad sõlmida abielu lõpetamise puhuks notariaalselt tõestatud kokkuleppe soetisvara tasaarvestamise kohta. Notariaalse kokkuleppe võib asendada abielu lõpetamise menetluses tehtud kohtuliku kompromissiga. Muul juhul ei saa kumbki abikaasa enne varasuhte lõppemist kohustuda tasaarvestamisnõuet käsutama.

(5) Tasaarvestamisnõue aegub kolme aasta jooksul arvates päevast, mil abikaasa saab teada varasuhte lõppemisest, kuid hiljemalt kümne aasta möödudes varasuhte lõppemisest.

§ 54. Vara seisust teavitamine

(1) Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõppedes on kumbki abikaasa kohustatud andma teisele abikaasale kirjaliku ülevaate oma vara seisu kohta. Kumbki abikaasa võib nõuda, et ta kutsutaks niisuguse ülevaate koostamise juurde ning et selgitataks välja varaesemete ja kohustuste väärtus.

(2) Kui abikaasa on taotlenud abielu lahutamist või kehtetuks tunnistamist, tekib käesoleva paragrahvi lõikes 1 ettenähtud kohustus abielu lahutamise või kehtetuks tunnistamise avalduse või hagi esitamisest arvates.

(3) Abikaasa võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kirjaliku ülevaate ja tasaarvestamisnõude tunnustamise taotluse esitada kohtule juba koos abielu lahutamise või kehtetuks tunnistamise avalduse või haviga või koos vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte lõpetamise haviga.

§ 55. Põhivara nimekiri

(1) Kui abikaasad on ühtses nimekirjas määranud ühiselt kindlaks abikaasa põhivara seisu ning sellele varale juurde arvestatavad esemed ja nende väärtuse, eeldatakse abikaasadevahelises suhtes, et nimekiri on õige.

(2) Abikaasa võib nõuda, et teine abikaasa aita nimekirja koostamisele kaasa.

(3) Kui vara nimekirja ei ole koostatud, eeldatakse, et abikaasa koguvara on tema soetisvara selles ulatuses, milles varaesemete kuulumist abikaasa põhivara hulka ei ole tõendatud muul viisil.

§ 56. Tasaarvestamisnõude täitmise erisused

(1) Kohus võib üleandmisele kuuluvat soetisvara osa kohustatud poole nõudel vähendada või kohustatud poole täitmisest vabastada või nõude täitmise ajatada, kui nõude täies ulatuses või kohene täitmine ei oleks mõlema abikaasa varalist seisundit arvestades või muul põhjusel õiglane ega vastaks otstarbeka majandamise põhimõtetele.

(2) Kohus võib abikaasa nõudel määrata kummalegi abikaasale jääva vara kaasomandi osana või esemetena, arvestades abikaasa õigustatud huvi. Summa, mis esemete üleandmise korral soetisvara tasaarvestamise nõudest maha arvatakse, määratakse kindlaks otsuses.

3. jaotis Varalahusus

§ 57. Varalahususe tekkimine

(1) Abikaasad võivad abiellumisel perekonnaseisutoimingute seaduses sätestatud korras valida või abieluvaralepinguga ette näha varasuhtena varalahususe.

(2) Varalahusus tekib ka varaühisuse lõpetamise korral abieluvaralepingu või käesoleva seaduse § 36 alusel, kui abieluvaralepinguga ei nähta ette teistsugust varasuhet. Sama kehtib ka siis, kui vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte abieluvaralepingu või käesoleva seaduse § 45 alusel lõpetatakse.

§ 58. Abikaasade varalised suhted varalahususe korral

Varalahususe korral käsitatakse abikaasasid varalistes suhetes isikutena, kes ei ole teineteisega abielus. See ei mõjuta käesoleva seaduse 3. peatüki sätete kohaldamist.

3. jagu Abieluvaraleping

§ 59. Abieluvaraleping

(1) Abikaasad võivad omavahelise kokkuleppega (edaspidi *abieluvaraleping*):

- 1) lõpetada nende vahel abiellumisel tehtud valiku või abieluvaralepingu alusel kehtiva varasuhte;
- 2) kehtestada muu seaduses ettenähtud varasuhte või
- 3) seaduses ettenähtud juhtudel varasuhet muuta.

(2) Abieluvaralepingu võib sõlmida enne abiellumist või abielu kestel. Enne abiellumist sõlmitud abieluvaraleping jõustub abielu sõlmimise päeval.

§ 60. Abieluvaralepingu vorm

Abieluvaralepingu sõlmivad abikaasad isiklikult. Abieluvaraleping sõlmitakse notariaalselt tõestatud vormis.

§ 61. Abieluvaralepingu õiguslik tähendus kolmandate isikute suhtes

(1) Abieluvaralepingu andmed kantakse abikaasa nõudel abieluvararegistrisse.

(2) Kui abikaasad muudavad nende suhtes käesoleva seaduse § 24 järgi kehtivat varasuhet või lõpetavad varasuhte, on muudatustel kolmanda isiku suhtes õiguslik tähendus ainult siis, kui need on abieluvaralepinguna kantud abieluvararegistrisse või kui abieluvaralepingu olemasolu oli kolmandale isikule teada.

(3) Käesoleva paragrahvi lõiked 1 ja 2 kehtivad ka siis, kui abikaasad lõpetavad abieluvaralepingu või kohtuotsuse alusel abieluvararegistrisse kantud varaliste suhete korralduse või kui nad seda muudavad.

(4) Abieluvararegistrit peetakse abieluvararegistri seaduses sätestatud korras.

§ 62. Abieluvaralepingu lõppemine

Abieluvaraleping lõpeb, kui:

- 1) üks abikaasa sureb või abielu lahutatakse;
- 2) sõlmitakse uus abieluvaraleping, millega kehtestatakse seaduses ettenähtud muu abieluvarasuhe, või
- 3) vara juurdekasvu tasaarvestus või varaühisus lõpetatakse abikaasa hagi alusel kohtuotsusega.

5. peatükk ABIELU LÕPPEMINE

1. jagu Üldsätted

§ 63. Abielu lõppemise alused

Abielu lõpeb, kui abikaasa sureb või kui abielu lahutatakse.

§ 64. Abielu lahutamine perekonnaseisuasutuses

Abikaasade vastastikusel kokkuleppel võib abielu lahutada perekonnaseisuasutuses abikaasade ühise kirjaliku avalduse alusel. Perekonnaseisuasutus võib abielu lahutada juhul, kui mõlema abikaasa elukoht on Eestis.

§ 65. Abielu lahutamine kohtus

(1) Abielu võib lahutada kohtuotsusega ühe abikaasa hagi alusel teise abikaasa vastu.

(2) Abielu lahutatakse kohtus, kui abikaasad vaidlevad abielu lahutamise või lahutusega seotud asjaolude üle või kui perekonnaseisuasutus ei ole pädev abielu lahutama.

§ 66. Abielu lõppemise aeg

Abielu lõpeb:

- 1) abikaasa surma korral tema surma hetkel;
- 2) kohtus abielu lahutamise korral päeval, millal kohtuotsus jõustub;
- 3) perekonnaseisuasutuses abielu lahutamise korral päeval, millal tehakse abielulahutuse kanne.

§ 67. Abielusuhte lõppemine

(1) Kohus võib abielu lahutada, kui abielusuhted on pöördumatult lõppenud. Abielusuhted on lõppenud, kui abikaasadel abielulist kooselu enam ei ole ja on alust arvata, et abikaasad kooselu ei taasta.

(2) Abielusuhte lõppemist eeldatakse, kui abikaasad on elanud vähemalt kaks aastat eraldi.

(3) Kohus peab tarvitusele võtma abinõud poolte lepitamiseks, välja arvatud juhul, kui see on asjaoludest tulenevalt võimatu või ebamõistlik. Kohus võib anda pooltele kuni kuuekuulise leppimisaja.

§ 68. Perekonna eluase abielu lahutamise korral

(1) Kui abikaasad ei jõua abielu lõppemise korral eluruumi ja selle juurde kuuluvate tavalise sisustuse esemete edasises kasutamises kokkuleppele, võib kumbki abikaasa nõuda, et kohus määraks kindlaks kummagi abikaasa õigused ja kasutustingimused nimetatud esemete suhtes. Kohus arvestab eelkõige laste heaolu ja muid tähtsaid asjaolusid.

(2) Kui perekonna ühise eluasemena kasutatav eluruum on ühe abikaasa ainuomandis või ühe abikaasa ja kolmanda isiku kaasomandis, määrab kohus eluruumi teise abikaasa kasutusse ainult juhul, kui see on vajalik ebaõigluse vältimiseks. Sama kehtib, kui ühele abikaasast üksi või ühiselt kolmanda isikuga kuulub asjaõigus kinnistule, millel asub perekonna ühine eluase.

(3) Üürisuhte alusel kasutatava eluruumi puhul võib kohus määrata, et mõlema abikaasa sõlmitud üürilepingu täitmist jätkab üürnikuna üks abikaasast või et ühe abikaasa sõlmitud üürilepingu pooleks üürnikuna saab lepingu sõlminud abikaasa asemel teine abikaasa. Kohus võib üürileandja nõudel näha üürilepingu täitmiseks ette tagatise andmise.

(4) Kui eluruumi kasutatakse muu lepingu alusel kui üürileping, võib kohus kanda sellest lepingust tulenevad õigused üle ühele abikaasast või määrata, et lepingu pooleks saab lepingu sõlminud abikaasa asemel teine abikaasa.

(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud juhtudel võib kohus määrata mõistliku tasu eluruumi kasutamise eest. Kui asjaolud on oluliselt muutunud, võib kohus muuta varem eluruumi kasutamise õiguse üleandmise või tasu määramise kohta tehtud määrust.

§ 69. Perekonna eluasemega seotud vara abielu lahutamise korral

(1) Perekonna eluaseme tavalise sisustuse esemed, mis on abikaasade ühisomandis, jagab kohus abikaasa nõudel õiglaselt ja otstarbekohaselt.

(2) Perekonna eluasemega seotud tavalise sisustuse ese, mille abikaasad on abielu jooksul ühises majapidamises kasutamiseks tasu eest omandanud, arvatakse käesoleva paragrahvi lõike 1 kohase vara jagamise korral abikaasade ühisomandisse, kui ei ole tõendatud ühe abikaasa ainuomandit selle eseme suhtes.

(3) Ese läheb üle selle abikaasa ainuomandisse, kellele kohus eseme määrab. Kohus võib kohustada seda abikaasat maksma teisele abikaasale eseme eest õiglast hüvitist.

(4) Kui üks abikaasa vastutab või mõlemad abikaasad vastutavad käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud esemetega seotud kohustuste täitmise eest solidaarvõlgnikena, võib kohus määrata, kumb abikaasa peab omavahelisest suhtest tulenevalt kohustuse täitma.

§ 70. Vaidluste lahendamine

Käesoleva seaduse §-des 68 ja 69 nimetatud vaidlused lahendab kohus hagimenetluses kas koos abielu lahutamise asjaga või iseseisva asjana.

§ 71. Abielu taastamine

Kui surnuks tunnistatud abikaasa on elus, loetakse abielu taastatuks, kui kumbki abikaasa ei ole vahepeal uuesti abiellunud. Abielu loetakse taastatuks pärast surnuks tunnistamise tühistamise kohtuotsuse jõustumist.

2. jagu Lahutatud abikaasa ülalpidamine

§ 72. Last hooldava lahutatud abikaasa ülalpidamise kohustus

Kui lahutatud abikaasa ei suuda pärast lahutust ühise lapse hooldamise tõttu ise enda ülalpidamise eest hoolitseda, võib ta teiselt lahutatud abikaasalt nõuda endale ülalpidamist kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni.

§ 73. Lahutatud abikaasa ülalpidamise kohustus muudel juhtudel

(1) Kui lahutatud abikaasa ei suuda kas oma vanuse või oma tervises seisundi tõttu pärast lahutust ise enda ülalpidamise eest hoolitseda ning vanusest või tervises seisundist tingitud abivajadus oli abielu lahutamise ajaks olemas, võib ta nõuda endale ülalpidamist teiselt lahutatud abikaasalt. Vanuse või tervises seisundi tõttu võib teiselt lahutatud abikaasalt ülalpidamist nõuda ka juhul, kui tervises seisundist tingitud abivajadus oli olemas ajaks, millal lõppes õigus saada teiselt lahutatud abikaasalt ülalpidamist muul seaduses sätestatud alusel.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ülalpidamist tuleb maksta nii kaua, kuni ülalpidamist saama õigustatud isikult, ja niisuguses ulatuses, milles ülalpidamist saama õigustatud isikult, ei või endale sissetuleku hankimist eeldada.

§ 74. Ülalpidamise suurus

(1) Ülalpidamise suurus määratakse kindlaks ülalpidamist saama õigustatud abikaasa tavapärasest eluvajadusest lähtudes ning arvestades ka abikaasade varalist seisundit ja elutingimusi abielu ajal. Kohus võib jätta abikaasade senise varalise seisundi arvesse võtmata või arvestada seda ainult teatud ajavahemikku silmas pidades, kui senisest varalisest seisundist lähtumine kogu ülalpidamiskohustuse ajal ei oleks abielu kestust ning majapidamise ja sissetuleku hankimise korraldust arvesse võttes mõistlik.

(2) Ülalpidamist saama õigustatud abikaasa peab enda ülalpidamise eesmärgil võõrandama oma vara ulatuses, mis mõlema abikaasa varalist seisundit arvestades vastab õigluse ja otstarbeka majandamise põhimõtetele. Ülalpidamist andma kohustatud abikaasa peab ülalpidamiskohustuse täitmise eesmärgil võõrandama oma vara niisuguses ulatuses, mis mõlema endise abikaasa varalist seisundit arvestades vastab õigluse ja otstarbeka majandamise põhimõtetele.

§ 75. Elatise väljamõistmine

(1) Kui kohustatud pool ei täida ülalpidamiskohustust, mõistab kohus temalt õigustatud isiku nõudel välja elatise.

(2) Elatise võib õigustatud isiku nõudel välja mõista ka ühekordselt makstava summana, kui selleks on oluline põhjus ja kohustatud isikut sellega ebaõiglaselt ei koormata.

§ 76. Ülalpidamiskohustuse piiramine ja selle äralangemine

(1) Kohus võib vabastada lahutatud abikaasa ülalpidamiskohustusest, piirata kohustust ajaliselt või vähendada elatise suurust, kui elatise maksmine oleks äärmiselt ebaõiglane, arvestades muu hulgas õigustatud isiku hooldada või kasvatada jäetud ühise lapse huve, kui:

- 1) abielu on kestnud lühikest aega;
- 2) õigustatud isik on süüdi kuriteos ülalpidamist andma kohustatud isiku enda või tema lähikondse vastu;
- 3) ülalpidamisvajadus on tekkinud õigustatud isiku ebamõistliku käitumise tõttu;
- 4) õigustatud isik on enne abielu lahutamist pikema aja jooksul jämedalt rikkunud oma kohustust perekonna ülalpidamisele kaasa aidata;
- 5) selleks on muu kaalukas põhjus.

(2) Kohus võib vabastada endise abikaasa ülalpidamiskohustusest niivõrd, kui võrd see abikaasa ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades suuteline andma ülalpidamist saama õigustatud abikaasale ülalpidamist ilma enese tavalist ülalpidamist kahjustamata.

§ 77. Elatise väljamõistmise aeg

(1) Ülalpidamist saama õigustatud lahutatud abikaasa võib nõuda seadusest tuleneva ülalpidamiskohustuse täitmist üksnes alates hagi esitamisest.

(2) Kaalukatel asjaoludel võib õigustatud isik nõuda elatist tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne elatise hagi kohtule esitamist.

§ 78. Ülalpidamisleping

(1) Notariaalselt tõestatud kokkuleppega võivad abikaasad lahutusjärgse ülalpidamiskohustuse kindlaks määrata erinevalt käesolevas jaos sätestatust.

(2) Kokkulepe, millega välistatakse lahutatud abikaasa ülalpidamiskohustus või piiratakse seda ebamõistlikult, on tühine.

(3) Ülalpidamisleping lõpeb õigustatud või kohustatud isiku surmaga.

§ 79. Ülalpidamiskohustuse lõppemine õigustatud isiku uuesti abiellumise või surma puhul

Ülalpidamiskohustus lõpeb õigustatud isiku uuesti abiellumise, samuti õigustatud isiku või kohustatud isiku surma puhul.

II osa SUGULUSEST TULENEVAD ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

6. peatükk ÜLDSÄTTED SUGULUSE KOHTA

§ 80. Sugulus

(1) Kui üks isik põlvneb teisest, on nad otsejoones sugulased. Otsejoones sugulased on ülenejad ja alanejad. Ülenejad sugulased on vanemad ja nende eellased, alanejad sugulased on lapsed ja nende järglased.

(2) Kui isikud põlvnevad samast isikust, kuid ei ole otsejoones sugulased, on nad küljjoones sugulased.

(3) Lapsed, kellel on ühine isa ja ema, on vennad või õed. Lapsed, kellel on ühine isa, kuid eri emad, või ühine ema, kuid eri isad, on poolvennad või poolõed.

(4) Sugulusaste määratakse ülenejate ja alanejate sugulaste vahel oleva sündide arvu järgi.

§ 81. Hõimlus

(1) Ühe abikaasa sugulased on teise abikaasa hõimlased.

(2) Hõimlus ei lõpe selle abielu lõppemisega, millest hõimlus on tekkinud.

7. peatükk PÕLVNEMISE KINDLAKSTEGEMINE

§ 82. Põlvnemise õiguslik tähendus

Vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused tulenevad laste põlvnemisest, mis on kindlaks tehtud seaduses sätestatud korras.

§ 83. Ema

Lapse ema on naine, kes on lapse sünnitanud.

§ 84. Isa

(1) Lapse isa on mees, kes on lapse eostanud. Loetakse, et lapse on eostanud mees:

- 1) kes on lapse sünni ajal lapse emaga abielus;
- 2) kes on isaduse omaks võtnud või
- 3) kelle isaduse on tuvastanud kohus.

(2) Kohus ei tuvasta lapse isana isikut, kelle seemnerakke on kasutatud kunstlikuks viljastamiseks.

§ 85. Abielumehest põlvnemise välistamine

Kui lapse emaga abielus olev mees ei ole last eostanud ja abikaasad on selle kohta perekonnaseisuasutusele esitanud ühise avalduse, ei loeta meest lapse isaks.

§ 86. Põlvnemise eeldus abielu lõppemise korral

(1) Kui laps sünnib kolmesaja päeva jooksul pärast abielu lõppemist, on lapse isa lapse emaga abielus olnud mees. Kui on kindlaks tehtud, et laps on eostatud rohkem kui kolmsada päeva enne oma sündi, siis võetakse aluseks see ajavahemik.

(2) Kui uue abielu sõlminud naisel sünnib laps, keda käesoleva paragrahvi lõike 1 kohaselt tuleb pidada endise abielumehe lapseks ja käesoleva seaduse § 84 lõike 1 punkti 1 kohaselt uue abielumehe lapseks, siis loetakse laps uue abielumehe lapseks.

(3) Abielu lahutamise korral võib alates abielu lahutamise avalduse või hagi esitamisest isaduse omaks võtta.

§ 87. Isaduse omaksvõtt

(1) Isaduse saab omaks võtta üksnes juhul, kui lapse põlvnemine isast ei ole seaduses sätestatud alusel kindlaks tehtud.

(2) Isaduse võib omaks võtta üksnes isiklikult. (3) Isaduse tingimuslik või tähtajaline omaksvõtt on tühine.

§ 88. Isaduse omaksvõtt piiratud teovõime korral

(1) Alaealine isik või piiratud teovõimega täisealine isik võib isaduse omaks võtta oma seadusliku esindaja nõusolekul.

(2) Kui lapse ema on alaealine või piiratud teovõimega täisealine isik, võib ta anda nõusoleku isaduse omaksvõtuks oma seadusliku esindaja nõusolekul.

§ 89. Isaduse omaksvõtuga nõustumine

(1) Isaduse omaksvõtuks on vajalik lapse ema nõusolek.

(2) Kui ema on lapse hooldusõigusest ilma jäetud või surnud või kui laps on saanud täisealiseks, on isaduse omaksvõtuks vaja ka lapse nõusolekut. Alla 14-aastase lapse eest annab isaduse omaksvõtu nõusoleku lapse seaduslik esindaja. Vähemalt 14-aastane laps võib seadusliku esindaja nõusolekul anda isiklikult isaduse omaksvõtu nõusoleku.

(3) Nõusolek tuleb anda isiklikult. Nõusolek ei või olla tingimuslik ega tähtajaline.

§ 90. Tahteavalduse kehtetus

(1) Isaduse omaksvõtt ja asjakohane nõusolek on kehtetud üksnes siis, kui on rikutud käesoleva seaduse §-de 87–89 või perekonnaseisutoimingute seaduses omaksvõtu avaldusele esitatavaid nõudeid.

(2) Kui isik on omaksvõtu alusel kandnud lapse isana rahvastikuregistrisse, on isaduse omaksvõtt kehtiv ka juhul, kui isaduse omaksvõtu avaldus või selleks antud nõusolek ei vastanud käesoleva seaduse §-des 87–89 või perekonnaseisutoimingute seaduses omaksvõtu avaldusele ettenähtud nõuetele.

§ 91. Isaduse vaidlustamine

(1) Isaduse vaidlustamise õigus on mehel, kelle isadus on tuvastatud tulenevalt abielust lapse emaga või kes on isaduse omaks võtnud, samuti lapse emal ning lapsel. Ühe aasta jooksul lapse sünnist arvates võib isaduse vaidlustada ka mees, kes taotleb enda isaduse tuvastamist selle mehe asemel, kelle isadus on kindlaks tehtud tulenevalt abielust lapse emaga või kes on isaduse omaks võtnud. Kui lapse sünnist on möödunud rohkem kui aasta, võib enda isaduse tuvastamist taotlev mees vaidlustada teise mehe isaduse isana rahvastikuregistrisse kandnud mehe ning lapse ema nõusolekul. Eelmises lauses nimetatud nõusolekute puudumisel võib kohus lapse huve arvestades anda mõjuval põhjusel enda isaduse tuvastamist taotlevale mehele loa vaidlustada teise mehe isadus.

(2) Lapse kaalukaid huve järgides võib regionaalminister vaidlustada omaksvõtu teel tekkinud isaduse, kui on põhjendatud kahtlus, et laps ei põlvne isaduse omaks võtnud mehest.

(3) Kui kohtuotsusega on tuvastatud, et laps ei põlvne sellest mehest, ei saa see mees isadust omaks võtta.

§ 92. Isaduse vaidlustamine esindaja kaudu

(1) Isaduse vaidlustamise hagi võib esitada üksnes isiklikult.

(2) Alaealise lapse nimel võib isaduse vaidlustada üksnes lapse seaduslik esindaja. Muu isadust vaidlustama õigustatud isik võib isaduse vaidlustada üksnes isiklikult ka juhul, kui tema teovõime on piiratud, vajamata selleks seadusliku esindaja nõusolekut.

§ 93. Isaduse vaidlustamise tähtaeg

(1) Isaduse võib kohtus vaidlustada ühe aasta jooksul arvates päevast, millal isadust vaidlustama õigustatud isikule on vaidlustamise aluseks olevad asjaolud teatavaks saanud.

(2) Lõikes 1 sätestatud tähtaja kulgemine ei alga enne lapse sündi ega enne isaduse omaksvõtu jõustumist.

(3) Kui alaealise lapse seaduslik esindaja ei ole isadust õigel ajal vaidlustanud, võib laps oma põlvnemise isast täisealisena isiklikult vaidlustada. Sel juhul algab tähtaja kulgemine päevast, millal täisealiseks saanud lapsele on isaduse vaidlustamise aluseks olevad asjaolud teatavaks saanud, kuid mitte enne lapse täisealiseks saamist.

(4) Kui mees, kelle isadus on tuvastatud tulenevalt abielust lapse emaga või kes on isaduse omaks võtnud, on surnud enne isaduse vaidlustamise tähtaja möödumist, võib tema pärija vaidlustada surnud mehe isaduse ühe aasta jooksul selle mehe surmast arvates.

§ 94. Isaduse kohtulik tuvastamine

(1) Isaduse tuvastab kohus, kui käesoleva seaduse § 84 lõike 1 punkti 1 või 2 või § 86 kohaselt ei ole ühtki meest lapse isana kindlaks tehtud, samuti kui isadus on vaidlustatud käesoleva seaduse § 91 alusel ja kohus on tuvastanud, et laps ei põlvne mehest, kelle isadus vaidlustati.

(2) Põlvnemise isast tuvastab kohus asjaolude alusel, mis võimaldavad eeldada, et laps põlvneb sellest mehest.

(3) Eostamisajaks loetakse ajavahemik kolmesajandast päevast kuni saja kaheksakümne esimese päevani enne lapse sündi. Kui on kindlaks tehtud, et laps on eostatud väljaspool eelmises lauses nimetatud ajavahemikku, siis loetakse eostamisajaks see ajavahemik.

§ 95. Isaduse tuvastamise ja isaduse vaidlustamise hagi

Isaduse tuvastamise või vaidlustamise otsustab kohus mehe hagi põhjal, mis on esitatud lapse vastu, või ema või lapse hagi põhjal, mis on esitatud mehe vastu. Kui isik, kelle vastu oleks tulnud hagi esitada, on surnud, siis otsustab kohus hagita menetluses isaduse vaidlustamise või tuvastamise selle isiku avalduse põhjal, kes on eelmise lause kohaselt õigustatud hagi esitama.

8. peatükk PÕLVNEMISEST TULENEV ÜLALPIDAMISKOHUSTUS

1. jagu Üldsätted

§ 96. Ülalpidamist andma kohustatud isikud

Ülalpidamist on kohustatud andma täisealised esimese ja teise astme ülenejad ja alanejad sugulased (edaspidi *ülalpidamiskohustuslased*).

§ 97. Ülalpidamist saama õigustatud isikud

Ülalpidamist on õigustatud saama:

- 1) alaealine laps;
- 2) laps, kes täisealiseks saanuna jätkab põhi- või keskkhariduse omandamist põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, kuid mitte kauem kui 21-aastaseks saamiseni;
- 3) muu abivajav alaneja või üleneja sugulane, kes ei ole võimeline ennast ise ülal pidama.

§ 98. Õigustatud isikute järjestus

(1) Kui ülalpidamist saama õigustatud isikuid on mitu ja ülalpidamiskohustuslane ei ole võimeline neile kõigile ülalpidamist andma, siis eelistatakse alaealist last teistele lastele, lapsi kaugema astme alanejatele sugulastele, alanejat sugulast ülenejale sugulasele ning ülenejate sugulaste puhul lähema astme sugulast kaugema astme sugulasele.

(2) Abikaasa on õigustatud isikute järjestuses võrdsustatud alaealise lapsega ning ta saab ülalpidamist enne täiskasvanud last või abielus olevat alaealist last ja ülejäänud sugulasi.

§ 99. Ülalpidamise ulatus

(1) Ülalpidamise ulatus määratakse kindlaks ülalpidamist saama õigustatud isiku vajadustest ja tema tavalisest elulaadist lähtudes.

(2) Ülalpidamise kindlaksmääramisel arvestatakse õigustatud isiku kõiki eluvajadusi, sealhulgas tema võimete ja kalduvuste kohase hariduse ja kutsealase ettevalmistusega seotud kulutusi, alaealise ülalpeetava puhul ka tema kasvatamise kulutusi.

§ 100. Ülalpidamise andmise viis

(1) Ülalpidamist antakse üldjuhul raha perioodilise maksmisega (edaspidi *elatis*). Kui selleks on mõjuv põhjus, võib kohustatud isik nõuda, et tal võimaldataks anda ülalpidamist muul viisil.

(2) Alaealise lapse vanem täidab lapse ülalpidamise kohustust elatise maksmise teel eeskätt juhul, kui ta ei ela lapsega koos või kui ta ei osale lapse kasvatamises. Lapsega koos elav vanem peab elatist kasutama lapse huvides.

(3) Vanemad võivad oma lapse ülalpidamise kohustuse täitmist omavahelisel kokkuleppel täpsustada ja määrata kindlaks, missugusel viisil ja kui pika ajavahemiku kaupa tuleb ülalpidamist anda. Kokkulepe ei välista ega piira seadusest tuleneva nõude esitamist, arvestades kokkuleppega ettenähtut.

(4) Elatist makstakse iga kalendrikuu eest ette.

§ 101. Elatis alaealisele lapsele

(1) Igakuine elatis ühele lapsele ei või olla väiksem kui pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära.

(2) Kohus võib elatise välja mõista kindla summana või muutuva suurusena, määrates ette kindlaks elatissumma suuruse arvutamise alused.

§ 102. Kohustatud isiku varalise seisundi arvestamine

(1) Isik vabaneb ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma teisele isikule ülalpidamist, kahjustamata enese tavalist ülalpidamist.

(2) Vanemad ei vabane lõike 1 kohaselt oma alaealise lapse ülalpidamise kohustusest. Kui vanem on lõikes 1 nimetatud olukorras, peab ta kasutama tema käsutada olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt. Kohus võib mõjuval põhjusel siiski vähendada elatist alla käesoleva seaduse § 101 lõikes 1 sätestatud määra. Mõjuvaks põhjuseks võib olla muu hulgas vanema töövõimetus või olukord, kus vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmisel käesoleva seaduse § 101 lõikes 1 sätestatud määras osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.

§ 103. Ülalpidamismõude piiramine

(1) Kohus võib kohustatud isiku ülalpidamiskohustuse täitmisest vabastada või täitmist ajaliselt piirata või elatise suurust vähendada, kui kohustuse täitmist on äärmiselt ebaõiglane nõuda, eelkõige kui:

- 1) ülalpidamist saama õigustatud isiku abivajadus on tekkinud tema enda ebamõistliku käitumise tagajärjel;
- 2) õigustatud isik on jämedalt rikkunud oma ülalpidamiskohustust ülalpidamiskohustulase vastu;
- 3) õigustatud isik on süüdi tahtlikus kuriteos ülalpidamist andma kohustatud isiku või tema lähikondse suhtes.

(2) Lõiget 1 ei kohaldata vanema ülalpidamiskohustusele, mis tal on oma alaealise lapse vastu.

(3) Kui abivajava isiku nõuet selle paragrahvi alusel piiratakse, ei või ta esitada ülalpidamismõuet teiste ülalpidamiskohustulaste vastu.

§ 104. Teave varalise seisundi kohta

Otsejoones sugulased on kohustatud sellekohase nõude esitamise korral andma üksteisele teavet oma sissetulekute ja vara kohta, kui see on vajalik ülalpidamiskohustuse või elatise suuruse kindlakstegemiseks. Sissetulekute suuruse kohta tuleb nõudmise korral esitada töödandja tõendid ja muud asjakohased dokumendid.

§ 105. Ülalpidamiskohustulaste järjestus

(1) Alaneja sugulane annab ülalpidamist enne ülenejat sugulast.

(2) Alanejate sugulaste ja ülenejate sugulaste puhul annab lähema astme sugulane ülalpidamist enne kaugema astme sugulast.

(3) Mitu sama astme sugulast täidavad ülalpidamiskohustust osavõlgnikena. Iga osavõlgniku kohustuse suurus määratakse kindlaks võrdeliselt tema sissetuleku ja varalise seisundiga, arvestades ka tema ning ülalpidamist saama õigustatud isiku vahelisi suhteid.

§ 106. Asenduskohustus

(1) Kui sugulane on käesoleva seaduse § 102 alusel ülalpidamise andmisest vabastatud, annab ülalpidamist sugulane, kes on seda kohustatud tegema järgmisena.

(2) Lõikes 1 sätestatu kehtib, kui sugulase vastu ei ole võimalik ülalpidamismõuet esitada või kui ülalpidamise väljamõistmist on ülemäära raske saavutada. Selline nõue läheb üle isikule, kes on kohustatud isiku asemel ülalpidamist andnud. Nõudeõiguse üleminek ei tohi olla vastuolus ülalpidamist saama õigustatud isiku huvidega.

§ 107. Abikaasa eeliskohustus

(1) Abivajava isiku abikaasa annab ülalpidamist enne abivajava isiku sugulasi. Kui abikaasa ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma abikaasale ülalpidamist oma tavalist ülalpidamist kahjustamata, annavad ülalpidamist abivajava isiku sugulased.

(2) Käesoleva paragrahvi lõiget 1 kohaldatakse ka lahutatud abikaasa ülalpidamiskohustusele, mis tal on teise lahutatud abikaasa vastu.

§ 108. Tagasiulatuv ülalpidamine

Õigustatud isik võib nõuda ülalpidamiskohustuse täitmist ja kohustuse täitmata jätmise tõttu tekkinud kahju hüvitamist tagasiulatvalt kuni ühe aasta eest enne elatishagi kohtule esitamist.

§ 109. Ülalpidamismõude välistamine

Kokkulepe, millega välistatakse ülalpidamiskohustuse täitmine tulevikus või piiratakse ülalpidamiskohustust ebamõistlikult, on tühine.

§ 110. Ülalpidamiskohustuse lõppemine

(1) Ülalpidamiskohustus lõpeb õigustatud isiku või kohustatud isiku surmaga. Kehtima jääb tagasiulatuva täitmise nõue ja nõude täitmata jätmisest tuleneva kahju hüvitamise nõue või niisuguse ettemakse tegemise nõue, mis on muutunud sissenõutavaks õigustatud isiku või kohustatud isiku surma hetkeks.

(2) Õigustatud isiku surma korral kannab kohustatud isik matusekulud, kui neid ei ole võimalik tasuda pärandist.

2. jagu

Lapse sünni puhune ülalpidamine

§ 111. Ülalpidamine lapse sünni korral

(1) Lapse isa on kohustatud lapse ema ülal pidama kaheksa nädalat enne ja kaksteist nädalat pärast lapse sündi.

(2) Kui ema ei ole raseduse tõttu või raseduse või sünnituse põhjustatud tervisehäire tagajärjel võimeline ennast ülal pidama, on isa kohustatud talle ülalpidamist andma kuni ema tervises seisundi paranemiseni. Sama kehtib, kui emal ei ole lapse eest hoolitsemise tõttu võimalik sissetulekut saada. Ülalpidamiskohustus algab varemalt neli kuud enne lapse sündi ja lõpeb lapse sünnist alates kolme aasta möödudes.

(3) Kui last hooldab ja kasvatab isa, on tal õigus esitada käesoleva paragrahvi lõike 2 teises lauses nimetatud nõue ema vastu. Sel juhul kohaldatakse käesoleva seaduse § 112, arvestades lõike 2 erisusi.

(4) Kui ema sureb raseduse või sünnituse tagajärjel, kannab lapse isa matusekulud juhul, kui neid ei ole võimalik katta ema pärandist.

§ 112. Nõude aegumistähtaeg

Käesoleva seaduse §-st 111 tulenev nõue aegub sünnitusele järgneva aasta lõpust alates ühe aasta möödudes, kui aegumistähtaja kulg ei ole peatunud või katkenud.

9. peatükk

VANEMATE JA LAPSE ÜLDINE ÕIGUSSUHE

§ 113. Vastastikuse toetamise ja arvestamise kohustus

Vanem ja laps on kohustatud teineteist toetama ja teineteisest lugu pidama ning arvestama teineteise huve ja õigusi.

§ 114. Vanemate abistamise kohustus

Kuni laps elab koos oma vanematega ja need teda kasvatavad või ülal peavad, on ta kohustatud oma võimetele ja võimalustele vastaval viisil vanemaid koduses majapidamises abistama.

§ 115. Lapse kulutused majapidamises

Kui vanematega koos elav täisealine laps teeb majapidamiskulude katteks oma varast kulutusi või sel eesmärgil loovutab vanematele osa oma varast, siis eeldatakse, et ta ei teinud kulutusi kavatsusega nõuda vanematelt nende hüvitamist.

10. peatükk

VANEMA ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

1. jagu Üldsätted

§ 116. Vanema hooldusõiguse põhimõtted

(1) Vanematel on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused, kui seadusest ei tulene teisiti.

(2) Vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest (edaspidi *vanema hooldusõigus*). Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku eest (edaspidi *isikuhooldus*) ja õigust hoolitseda lapse vara eest (edaspidi *varahooldus*) ning otsustada lapsega seotud asju.

(3) Last hooldades ja kasvatades arvestavad vanemad, et tema võime ja vajadus iseseisvalt ja vastutusvõimeliselt tegutseda suureneb. Kui lapse arengutase seda võimaldab, arutavad vanemad lapsega hooldus- ja kasvatusküsimusi.

§ 117. Vanema hooldusõiguse kuuluvus

(1) Omavahel abielus olevatel vanematel on oma lapse suhtes ühine hooldusõigus.

(2) Kui vanemad ei ole lapse sünni hetkel omavahel abielus, on neil ühine hooldusõigus, kui nad isaduse omaksvõtu tahteavaldusi esitades ei ole väljendanud oma soovi jätta vanema hooldusõigus vaid ühele vanematest.

§ 118. Vanema hooldusõiguse teostamine

(1) Vanemad teostavad lapse suhtes ühist hooldusõigust ja täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu.

(2) Kui vanematel ei ole võimalik hooldusõigust teostada, rakendab kohus lapse huvides asjakohaseid abinõusid. Vajaduse korral alustab kohus lapse suhtes eestkostja määramise menetlust.

§ 119. Otsustusõiguse andmine ühele vanemale

Kui vanemad ei jõua ühist hooldusõigust teostades lapsele olulises asjas kokkuleppele, võib kohus vanema taotlusel anda selles asjas otsustusõiguse ühele vanemale. Otsustusõiguse üleandmise korral võib kohus otsustusõiguse teostamist piirata või panna seda teostavale vanemale lisakohustusi.

§ 120. Lapse esindamine

(1) Hooldusõiguslik vanem on lapse seaduslik esindaja. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus.

(2) Vanem esindab last üksinda, kui:

- 1) tal on lapse suhtes ainuhooldusõigus või
- 2) talle on selles asjas käesoleva seaduse § 119 kohaselt otsustusõigus üle antud.

(3) Kui vanemate ühise tahteavalduse tegemine põhjustaks lapse huvidega vastuolus oleva viivituse, on ühel vanemal lapse huvides õigus teha vajalikke tehinguid ja toiminguid ka üksinda. Sel juhul tuleb toimingutest teisele vanemale viivitamata teatada.

(4) Ühine hooldusõigus ei välista last kasvatava vanema õigust esitada teise vanema vastu hagi lapse ülalpidamise väljamõistmiseks.

(5) Kui kolmas isik peab toimingute tegemise eesmärgil esitama lapsele tahteavalduse, võib selle esitada ühele vanemale.

(6) Vanemad ei või last esindada juhtudel, kui see on keelatud eestkostjal käesoleva seaduse § 180 kohaselt.

(7) Kui vanem esindab last iseseisvalt, eeldatakse teise vanema nõusolekut.

§ 121. Hooldusõigus laiendatud teovõimega alaealise üle

Kui alaealise teovõimet on laiendatud, ei kehti vanema hooldusõigus nende toimingute puhul, mida alaealine võib teha iseseisvalt.

§ 122. Eriestkostja ja kasuperekond

(1) Vanema hooldusõigus ei kehti neis lapsega seotud asjades, mille jaoks on määratud eriestkostja, samuti kohtuasjas, kus on määratud muu esindaja.

(2) Kui vanemad annavad lapse pikemaks ajaks kasuperekonna hooldada, võib kohus lapse hoolduse asjades vanemate või last hooldava isiku taotlusel anda otsustusõiguse üle last hooldavale isikule. Õiguste üleandmiseks last hooldava isiku (kasuvanem) taotlusel on vaja vanemate nõusolekut. Üleantud õiguste ulatuses on kasuvanemal eriestkostja õigused ja kohustused.

(3) Kasuperekond on perekond, kus last tegelikult kasvatatakse ja kuhu ei kuulu lapse vanem ega vanemaga abielus olev isik.

§ 123. Lapse huvidest juhindumine

(1) Kohus teeb kõiki selles peatükis reguleeritud lapsesse puutuvaid asju läbi vaadates esmajoones lapse huvidest lähtuva lahendi, arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi.

(2) Kohus muudab varem tehtud lahendi, kui seda nõuavad lapse heaolu püsivalt mõjutavad kaalukad asjaolud. Vanema hooldusõigust piiravate abinõude rakendamine lõpetatakse selle vanema avalduse alusel, kui lapse huvid ei ole enam ohus.

2. jagu Isikuhoidus

§ 124. Isikuhoidusõiguse sisu

- (1) Isikuhoidus on hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda.
- (2) Kehaline, vaimne ja hingeline väärkohtlemine ning muude lapse suhtes alandavate kasvatusabinõude rakendamine on keelatud.
- (3) Vanemate taotlusel toetab kohus neid isikuhoidusõiguse teostamisel, rakendades vajaduse korral asjakohaseid abinõusid.

§ 125. Haridus

Hariduse andmise asjades arvestavad vanemad ennekõike lapse võimeid ja kalduvusi. Vajaduse korral küsivad vanemad nõu õpetajalt või muult asjatundlikult isikult.

§ 126. Lapse väljaandmise nõue ja lapse suhtlemise määramine

- (1) Isikuhoidusõigus hõlmab õigust nõuda lapse väljaandmist igahelt, kes last vastu tema vanema tahtmist õigusvastaselt enda juures hoiab.
- (2) Isikuhoidusõigus hõlmab ka õigust määrata need kolmandad isikud, kellega laps võib suhelda. Vanema otsus on siduv kolmanda isiku suhtes, kellel vanem on keelanud lapsega suhelda.
- (3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud juhtudel tekkinud vaidluse lahendab kohus vanema taotlusel.
- (4) Kui laps elab kasuperekkonnas ja vanemad soovivad last teda hooldavalt isikult välja nõuda, võib kohus omal algatusel või last hooldava isiku taotlusel määrata, et laps jääb teda hooldava isiku juurde, kui väljanõudmine võib kahjustada lapse huve.

3. jagu Varahoidus

§ 127. Varahoiduse sisu

Varahoidus hõlmab õigust ja kohustust valitseda lapse vara, muu hulgas last esindada. See ei välista lapse õigust seaduses sätestatud juhtudel vara iseseisvalt valitseda.

§ 128. Varahoiduse piiramine

- (1) Varahoidusõigus ei kehti vara puhul, mille laps on omandanud:
 - 1) pärimise teel või kinketehingu alusel, kui pärandaja või kinkija on määranud, et üks vanem või kumbki vanem ei või seda vara valitseda;
 - 2) käesoleva lõike punktis 1 nimetatud vara hulka kuuluva õiguse alusel või hüvitisena või vastutasuna sellise vara hulka kuuluva eseme võõrandamise, hävimise, rikkumise või äravõtmise eest.
- (2) Vara, mille laps on omandanud pärimise teel või kinketehingu alusel, peavad vanemad valitsema vara andnud isiku juhiste kohaselt. Vanemad võivad juhistest kõrvale kalduda, kui nende järgimine võib kahjustada lapse huve.

§ 129. Kinkekeeld

Vanemad ei või lapse esindajana kinkida lapse vara. Erandina on lubatud teha tavapäraseid kinkeid kõlbelise kohustuse või viisakusreeglite järgimiseks.

§ 130. Raha paigutamine

Vanemad paigutavad nende valitsetava lapsele kuuluva raha vara heaperemeheliku valitsemise põhimõtete kohaselt, kui seda ei tule kulutada lapse ülalpidamiskulude katteks, järgides käesoleva seaduse §-s 186 sätestatud.

§ 131. Tehingute tegemine kohtu nõusolekul

- (1) Lapse nimel tehingute tegemiseks peab vanematel olema kohtu nõusolek juhtudel, kui seda käesoleva seaduse § 187 ja § 188 lõike 1 punktide 1–3, 5 ja 7–11 kohaselt vajab ka eestkostja. Vanem ei või kohtu nõusolekuta kiita heaks tehinguid, mille tegemiseks lapse nimel ta vajab kohtu nõusolekut.
- (2) Kohtu nõusolek ei ole vajalik pärandist loobumiseks, kui lapse õigus pärandile on tekkinud lapse suhtes esindusõigust omava vanema pärandist loobumise tagajärjel.

(3) Vanemad ei või kohtu nõusolekuta alustada lapse nimel uut majandustegevust ega anda lapsele tema sõlmitud lepingu täitmiseks või vabaks kasutamiseks üle esemeid, mille võõrandamiseks on vaja kohtu nõusolekut.

(4) Kohtu nõusolekule kohaldatakse eestkostja esindusõiguse kohta käivaid sätteid.

§ 132. Lapse varalt saadav kasu

(1) Lapse varalt saadavast kasust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemise kulud. Nimetatud kuludest ülejäänud sissetulekut võib kasutada lapse ülalpidamiseks.

(2) Kui lapse varalt saadavat kasu ei vajata vara korrapärase valitsemise kulude katteks ega lapse ülalpidamiseks, võivad vanemad seda kasutada enda ja lapse alaealiste vallaliste õdede ja vendade ülalpidamiseks, kui puuduvad muud asjakohased vahendid nimetatud isikute ülalpidamiskulude katmiseks.

§ 133. Vanemate hoolsuskohustus

(1) Vanemad peavad lapse varahooldusõigust teostades ilmutama samasugust hoolt nagu nad tavaliselt rakendavad oma asjades.

(2) Kui lapsele kahju tekkimise on põhjustanud mõlemad vanemad, vastutavad nad solidaarvõlgnikena.

4. jagu Vanema hooldusõiguse piiramine

§ 134. Lapse heaolu ohustamine

(1) Kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletussejätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohu ära hoidma, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid, muu hulgas käesoleva paragrahvi lõikes 3 ning käesoleva seaduse §-des 135 ja 136 loetletuid.

(2) Lapse heaolu ohustamisest teatab lapse elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või kohtule riigiasutuse või omavalitsusasutuse ametnik, politseinik, tervishoiutöötaja, kohtunik, prokurör, notar, kohtutäitur, õpetaja või muu isik, kellel on andmeid ohustatud lapse kohta.

(3) Kohus võib lapse heaolu ohustamise korral teha vanema asemel lapse kohta hooldusõigusest tulenevaid otsuseid, teha hoiatusi ja ettekirjutusi ning kehtestada keelde, samuti kohustada vanemaid järgima kohtu määratud asutuse hooldusjuhiseid. Kohus võib isiku- või varahooldusõigust piirata teatavate toimingute või teatavat liiki toimingute tegemise keelamisega. Varahooldusõiguse võib kohus vanemalt ka täies ulatuses ära võtta.

(4) Isikuhooldusõiguse asjades võib kohus omal algatusel rakendada seadusest tulenevaid abinõusid, mille õiguslikud tagajärjed on siduvad ka kolmanda isiku jaoks.

§ 135. Lapse eraldamine perekonnast ja isikuhooldusõiguse täielik äravõtmine

(1) Kohus võib lapse vanematest eraldada ainult juhul, kui lapse huvide kahjustamist ei ole võimalik ära hoida vanemate ja lapse suhtes kasutusele võetud muude toetavate abinõudega.

(2) Isikuhooldusõiguse võib kohus vanemalt täielikult ära võtta üksnes juhul, kui teised abinõud ei ole tulemusi andnud või kui on põhjust eeldada, et nende rakendamisest ei piisa ohu ärahoidmiseks.

(3) Isikuhooldusõiguse olulise piiramise või täieliku äravõtmise asja läbivaatamisel kaasab kohus menetlusse arvamuse andmiseks valla- või linnavalitsuse.

(4) Kui lapse jätmine perekonda ohustab lapse tervist või elu, võib valla- või linnavalitsus lapse perekonnast eraldada enne kohtumäärust. Sellisel juhul peab valla- või linnavalitsus viivitamata esitama kohtule avalduse vanema õiguste piiramiseks lapse suhtes.

§ 136. Lapse vara ohustamine

(1) Üldjuhul eeldatakse, et lapse vara on ohustatud, kui vara hooldaja rikub lapse ülalpidamise kohustust või varahooldusõigusega seotud muid kohustusi või kui ta ei täida varahooldusõiguse kohta kehtivaid kohtu korraldusi.

(2) Kohus võib teha vanematele ettekirjutuse lapse vara nimekirja ja vara valitsemise aruande esitamiseks. Vanemad peavad kinnitama vara nimekirja õigsust. Kui nimekiri on puudulik, võib kohus oma määrusega teha nimekirja koostamise ülesandeks valla- või linnavalitsusele.

(3) Kohus võib teha ettekirjutuse lapse raha kindlal viisil paigutamiseks või seada raha väljavõtmise tingimuseks kohtult sellekohase loa saamise. Kui lapse vara hulka kuuluvad väärtpaberid või väärtesemed, võib kohus last esindavale vanemale panna samasugused kohustused, mis lasuvad eestkostjal.

(4) Kohus võib lapse varalisi huve kahjustavalt vanemalt nõuda tagatist tema valitsetava vara väärtuse ulatuses. Tagatise liigi ja ulatuse otsustab kohus oma äranägemisel. Tagatise määramisel ja tühistamisel asendab lapse osavõttu kohtu määrus. Tagatise andmise sunnivahendina võib kohaldada ainult varahooldusõiguse täielikku või osalist äravõtmist käesoleva seaduse § 134 kohaselt.

(5) Kohtu määrusega kehtestatud abinõude rakendamise kulud kannab abinõude rakendamise põhjustanud vanem.

5. jagu **Hooldusõiguse muutused**

§ 137. Ühise hooldusõiguse lõpetamine

(1) Kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus või ei soovi muul põhjusel hooldusõigust edaspidi ühiselt teostada, on kummalgi vanemal õigus kohtult hagita menetluses taotleda, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle. Kohus võib hooldusõiguse vaidluse lahendada ka abielu lahutamise menetluses.

(2) Avaldust ei rahuldata, kui:

- 1) vähemalt 14-aastane laps vaidleb hooldusõiguse üleandmisele vastu või
- 2) on alust eeldada, et ühise hooldusõiguse lõpetamine ja avaldajale ainuhooldusõiguse määramine ei ole kooskõlas lapse huvidega.

(3) Ühise hooldusõiguse lõpetamise korral lähtub kohus hooldusõiguse ühele vanemale andmise otsustamisel eeskätt lapse huvidest, arvestades muu hulgas kummagi vanema vaimset ja majanduslikku valmisolekut last kasvatada, hingelist seotust lapsega ja senist pühendumist lapse eest hoolitsemisele ning lapse tulevase elamistingimusi.

§ 138. Hooldusõiguse üleandmine

(1) Kui vanema hooldusõigus kuulub ainult ühele vanemale, võib teine vanem kohtult taotleda, et lapse hooldusõigus antaks osaliselt või täielikult temale üle. Avaldus rahuldatakse, kui hooldusõiguse üleandmine vastab lapse huvidele, vähemalt 14-aastane laps ei vaidle sellele vastu ning õiguse üleandmist taotleb vanem on sobiv ja võimeline hooldusõigust teostama. Kui hooldusõigus kuulub ühele vanemale kohtulahendi alusel, võib teine vanem taotleda hooldusõiguse üleandmist juhul, kui kohtulahendi tegemise aluseks olnud asjaolud on oluliselt muutunud.

(2) Kui ainuhooldusõigusega vanem on surnud või temalt on hooldusõigus ära võetud, annab kohus hooldusõiguse teisele vanemale, välja arvatud juhul, kui see ei vasta lapse huvidele.

§ 139. Piiratud teovõimega vanema hooldusõigus

(1) Piiratud teovõimega vanemal ei ole õigust last esindada ja ta teostab lapse suhtes isikuhooldusõigust koos lapse seadusliku esindajaga.

(2) Kui lapse seaduslik esindaja on eestkostja või erieestkostja, eelistatakse vanema ja esindaja arvamuste lahkuminekul korral vanema arvamust.

§ 140. Vanema hooldusõiguse peatamine ja taastamine

(1) Kohus peatab vanema hooldusõiguse, kui vanem on kestvalt võimetu lapse hooldusõigust teostama.

(2) Kohus taastab vanema hooldusõiguse, kui on tuvastatud peatamise aluse äralangemine.

(3) Hooldusõiguse peatumise ajal ei või vanem hooldusõigust teostada.

(4) Kui hooldusõigus kuulub vanematele ühiselt ning ühe vanema hooldusõigus on peatatud, teostab teine vanem hooldusõigust üksinda. Kui vanemale seaduse või kohtulahendi alusel kuuluv ainuhooldusõigus lapse suhtes on peatatud ja peatamise põhjuse äralangemist ei ole alust oodata, annab kohus hooldusõiguse üle teisele vanemale, kui see vastab lapse huvidele.

§ 141. Vara väljaandmine

Kui vanema hooldusõigus lõpeb või peatub, annab ta lapsele tema vara välja ja esitab lapse või tema seadusliku esindaja taotlusel vara valitsemise aruande.

§ 142. Lapse esindamine pärast vanema hooldusõiguse lõppemist

(1) Vanem võib jätkata lapse isikuhoolduse ja varahooldusega seotud asjaajamist, kuni talle saab teatavaks või peab teatavaks saama tema hooldusõiguse lõppemine. Kolmas isik ei või vanema õigusele tugineda, kui ta tehingu tegemise ajal teadis või pidi teadma hooldusõiguse lõppemisest.

(2) Lõiget 1 kohaldatakse ka vanema hooldusõiguse peatamise korral.

6. jagu Suhtlusõigus

§ 143. Lapsega suhtlemise õigus

(1) Lapsel on õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga. Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult.

(2) Vanem peab hoiduma tegevusest, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga või raskendab lapse kasvatamist. Sama säte kehtib, kui last hooldab ja kasvatab muu isik.

(3) Lapse huvides võib kohus suhtlusõigust või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmist piirata või suhtlusõiguse teostamise või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmise lõpetada. Kohus võib määrata, et laps suhtleb vanemaga või muu isikuga sobiva kolmanda isiku juuresolekul. Kui kolmas isik on valla- või linnavalitsus või eraõiguslik juriidiline isik, määrab valla- või linnavalitsus või juriidiline isik seda ülesannet täitma pädeva füüsilise isiku.

(4) Kohus võib keelata kolmandal isikul lapsega suhtlemise või seda piirata. Kohus võib asjassepuutuvale isikule panna kohustuse hoiduda tegevusest, mis kahjustab lapse suhet vanematega või raskendab lapse kasvatamist.

(5) Kohus võib käesolevas paragrahvis nimetatud meetmeid rakendada ka omal algatusel.

§ 144. Teabe andmise nõue

Vanemal on õigus nõuda teiselt vanemalt teavet lapse isikuga ja varaga seotud tähtsate asjaolude kohta, kui see ei ole vastuolus lapse huvidega.

7. jagu Otsustusõigus

§ 145. Lahus elavate vanemate otsustusõigus

(1) Kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus, otsustavad nad lapsega seotud olulisi asju ühiselt.

(2) Hooldusõigusega vanemal, kelle juures laps teise vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel alaliselt elab, on õigus otsustada lapse igapäevaelu (tavahooldamise) asju ainuisikuliselt. Igapäevaelu asjade otsustamisena tuleb üldjuhul mõista sellise tavaotsustuse tegemist, mis esineb sageli ja mis lapse arengut püsivalt ei mõjuta.

(3) Kui laps viibib käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel teise vanema juures, otsustab lapse tavahooldamise asju see vanem.

(4) Hooldusõigusega vanemal on otsustusõigus, kui laps viibib tema juures teise vanema või muu hooldusõigusega isiku nõusolekul või kohtulahendi alusel. Lapse huvides võib kohus hooldusõigusega vanema otsustusõigust piirata.

§ 146. Last hooldava isiku otsustusõigus

(1) Kui laps elab pikemat aega kasuperekonnas, siis on last tegelikult hooldaval ja kasvataval isikul (edaspidi *kasuvanem*) õigus otsustada lapse tavahooldamise asju ning õigus neis asjades last esindada.

(2) Kasuvanemal ei ole sellist õigust, kui hooldusõigusega isik vaidleb sellele vastu või kui kohus on käesoleva paragrahvi lõikest 1 tulenevat otsustusõigust piiranud või selle välistanud.

(3) Kui laps viibib kohtulahendi alusel kolmanda isiku juures, võib tema lõikes 1 nimetatud otsustusõigust piirata või välistada ainult kohus.

§ 147. Lapsendamise lubatavus

- (1) Lapsendada on lubatud, kui see on lapse huvides vajalik ning on alust arvata, et lapsendaja ja lapse vahel tekib vanema ja lapse suhe. Lapsendajat valides arvestatakse tema isikuomadusi, suhteid lapsendatavaga, varalist seisundit ja võimet täita lapsendamissuhtest tulenevaid kohustusi, samuti võimaluse korral lapse vanemate eeldatavat tahtet. Otsustamisel arvestatakse võimaluse korral ka lapse üleskasvatamise järjepidevuse vajadust ning tema rahvuslikku, usulist, kultuurilist ja keelelist päritolu.
- (2) Lapsendamine ei ole lubatud, kui selle vastu räägivad lapsendaja laste või lapsendatava kaalukad huvid või kui on põhjendatud kahtlus, et lapsendaja lapsed kahjustavad lapsendatava huve. Lapsendamist otsustades varalistest huvidest ei lähtuta. Otsustades tuleb veenduda, et lapsendamise nõusolekuid ei ole antud tasu või muu hüvitise eest.
- (3) Lapsendamist otsustades hoidutakse võimaluse korral õdede ja vendade lahutamisest.
- (4) Lapsendada võib ainult alaealist.

§ 148. Vallalise isiku ja abielus isiku õigus lapsendada

- (1) Vallaline isik võib lapse lapsendada ainult üksinda.
- (2) Abielus olevad isikud võivad lapse lapsendada ühiselt. Lapse võib lapsendada ka ainult üks abikaasa, kui:
 - 1) ta lapsendab teise abikaasa lapse;
 - 2) teine abikaasa ei saa lapsendada põhjusel, et ta on piiratud teovõimega.

§ 149. Edasilapsendamise keeld

Lapsendatut ei või lapsendamissuhte kestel lapsendada muu isik kui lapsendaja abikaasa.

§ 150. Lapsendaja vanus ja teovõime

- (1) Lapsendaja võib olla vähemalt 25-aastane piiramata teovõimega isik.
- (2) Kohus võib erandina lubada lapsendada ka vähemalt 18-aastaselt isikul, kui ta lapsendab oma abikaasa lapse või kui lapsendamiseks on muu mõjuv põhjus.

§ 151. Lapse nõusolek

Vähemalt 10-aastast last võib lapsendada tema nõusolekul. Laps annab oma nõusoleku isiklikult. Arvestada tuleb ka noorema kui 10-aastase lapse soovi, kui lapse arengutase seda võimaldab. Laps annab oma nõusoleku lapsendajale, kelle isik on talle teada.

§ 152. Lapse vanemate nõusolek

- (1) Lapse võib lapsendada tema vanemate nõusolekul.
- (2) Vanema nõusolek lapsendamiseks ei jõustu enne kaheksa nädala möödumist lapse sünnist. Enne vanema nõusoleku jõustumist ei saa lapsendamisavaldust kohtule esitada. Vanema nõusolekul võib lapse enne lapsendamiseks antud nõusoleku jõustumist anda hooldada last lapsendada soovivale isikule.
- (3) Vanema nõusolek lapsendamiseks võib olla antud isikuliselt määratud või isikuliselt määramata lapsendajale.
- (4) Isikuliselt määratud lapsendajale lapsendamiseks antud nõusoleku korral ei ole vanemal õigust nõuda temale lapsendaja isiku ja lapse uue identiteediga seonduvate andmete avaldamist.
- (5) Vanema nõusolekut ei ole vaja, kui ta on kestvalt võimetu avaldust esitama või kui tema viibimiskoht on kestvalt teadmata või kui vanemalt on lapse isikuhoolduse õigus käesoleva seaduse § 135 alusel täielikult ära võetud.
- (6) Maavalitsus on kohustatud nõustama vanemat, kes soovib anda nõusolekut enda lapse lapsendamiseks, selgitades talle muu hulgas tema õigusi ja kohustusi ning lapsendamise õiguslike tagajärgi.

§ 153. Lapse eestkostja nõusolek

- (1) Kui lapsele on nimetatud eestkostja, on lapsendamiseks vaja eestkostja nõusolekut. Kui lapsele on määratud eestkostja olukorras, kus lapse vanematelt ei ole lapse isikuhooldusõigust ära võetud, on eestkostja nõusolekut vaja lisaks vanemate nõusolekule.
- (2) Kui eestkostja mõjuva põhjuseta keeldub nõusolekut andmast, võib kohus asendada selle oma loaga.

§ 154. Abikaasa nõusolek

- (1) Kui abikaasa soovib lapse käesoleva seaduse § 148 lõike 2 alusel üksinda lapsendada, peab ta selleks saama teise abikaasa nõusoleku. Kohus võib lapsendaja taotlusel asendada teise abikaasa nõusoleku oma loaga, välja arvatud juhul, kui lapsendamine on vastuolus abikaasa ja perekonna õigustatud huvidega.
- (2) Abikaasa nõusolekut ei ole vaja, kui ta on kestvalt võimetu avaldust esitama või kui ta on teadmata kadunud.

§ 155. Nõusoleku andmise kord

- (1) Laps, lapse vanemad, eestkostja ja lapsendaja abikaasa esitavad oma nõusoleku kohtule. Vanem, abikaasa või seaduslik esindaja võivad avaldada oma nõusoleku isiklikult või notariaalselt tõestatud vormis.
- (2) Vanema poolt lõikes 1 nimetatud nõusoleku andmise korral kontrollib kohus või nõusoleku tõestanud notar, kas laps jääb ilma seadusliku esindajata. Sellisel juhul teavitab kohus või notar valla- või linnavalitsust § 156 lõike 1 kohasest eestkostja ülesande tekkimisest.
- (3) Nõusolek ei või olla tingimuslik ega tähtajaline. Notariaalselt tõestatud nõusoleku võib tagasi võtta kuni lapsendamisavalduse kohtule esitamiseni. Vähemalt 10-aastane laps võib oma nõusoleku kuni lapsendamisotsuse tegemiseni kohtule esitatava avaldusega tagasi võtta. Tagasivõtmiseks ei ole vaja seadusliku esindaja nõusolekut.
- (4) Nõusolek tuleb anda isiklikult. Kui nõusoleku andja on piiratud teovõimega, ei ole tal nõusoleku andmiseks vaja seadusliku esindaja nõusolekut.
- (5) Lapse nõusolek kaotab kehtivuse, kui lapsendamisavaldus võetakse tagasi või kui kohus ei anna lapsendamiseks nõusolekut.
- (6) Eestkostja või vanema nõusolek, mis on antud isikuliselt määratud lapsendajale lapsendamiseks, kaotab kehtivuse, kui lapsendamise avaldus võetakse tagasi või kui kohus ei anna lapsendamiseks nõusolekut. Eestkostja või vanema poolt isikuliselt määratud lapsendajale lapsendamiseks antud nõusolek kaotab kehtivuse ka juhul, kui last ei ole lapsendatud kolme aasta jooksul nõusoleku andmisest arvates.
- (7) Eestkostja või vanema nõusolek, mis on antud isikuliselt määramata isikutele lapsendamiseks, kehtib tähtajatult.

§ 156. Vanema hooldusõiguse peatumine

- (1) Vanema hooldusõigus peatub lapsendamiseks nõusoleku andmise hetkest. Sellest alates ei tohi vanem lapsega isiklikult suhelda. Kui vanema hooldusõiguse peatumise tõttu jääb laps seadusliku esindajata, saab lapse eestkostjaks valla- või linnavalitsus. Seatud erieestkoste kehtib muutumatult. Lapsendaja kohta kehtivad lapsendamise menetluse jooksul käesoleva seaduse § 146 lõiked 1 ja 3.
- (2) Käesoleva paragrahvi lõiget 1 ei kohaldata juhul, kui lapsendajaks on vanema abikaasa.
- (3) Kui vanema nõusolek on kehtivuse kaotanud, taastab kohus tema hooldusõiguse, kui see ei ole vastuolus lapse huvidega.

§ 157. Lapsendaja ülalpidamiskohustus

Lapsendaja on kohustatud last ülal pidama alates ajast, mil lapse vanemad on andnud lapsendamiseks vajaliku nõusoleku ja lapsendaja on võtnud lapse enda hooldada. Kui abikaasa soovib lapsendada oma abikaasa last, siis on abikaasad kohustatud lapsele ülalpidamist andma alates ajast, millal lapse vanem on andnud lapsendamiseks nõusoleku ja abikaasad on võtnud lapse enda hooldada. Lapsendamiseks vajaliku nõusoleku saamisest ja lapse enda hooldada võtmisest alates on eelnimetatud isikud ülalpidamiskohustuslaste järjestuses esimesed.

§ 158. Lapsendamise ettevalmistamine

- (1) Lapsendamise sooviavalduse esitab lapsendada sooviv isik maavalitsusele.
- (2) Lapsendamise ettevalmistamisega seotud toiminguid võib maavalitsus teha asjaoludel, mis võimaldavad piisava kindlusega eeldada, et taotluse kohtusse esitamise ajal on lapsendamiseks nõutavad tingimused täidetud. Maavalitsus peab selgitama lapsendada soovivatele isikutele nende õigusi ning lapsendamise õiguslikke tagajärgi.
- (3) Lapsendamise ettevalmistamisega seotud toimingud, mida maavalitsus on kohustatud läbi viima käesoleva paragrahvi lõikes 2 toodud eelduse olemasolul, nende sisu ja maavalitsuse poolt kogutavate dokumentide loetelu ning lõikes 1 nimetatud sooviavalduses esitatavate andmete loetelu [kehtestab sotsiaalminister määrusega](#).

(4) Maavalitsus on kohustatud tutvuma elamistingimustega lapsendada sooviva isiku elukohas ning tegema kindlaks elamistingimuste sobilikkuse lapse kasvatamiseks.

(5) Kui maavalitsus seda nõuab, läbib lapsendada sooviv isik lapsendamisele eelnevalt asjakohase koolitusprogrammi.

(6) Lapsendamise ettevalmistamise käigus on maavalitsus kohustatud:

- 1) lapse ja lapsendaja omavahel kokku viima;
- 2) selgitama koostöös lapse seadusliku esindajaga lapsele lapsendamisega seotud asjaolusid, lähtudes tema arengutasemest ning tehes seda temale arusaadaval viisil.

(7) Lapsendajal on õigus saada maavalitsuselt üldist teavet lapse elukäigu, tervise seisundi ja iseloomu kohta. Lapsendajal ei ole õigust saada andmeid lapse või tema vanemate kohta, mis rikuksid nende isiklike õigusi. Lapsendajale ei tohi avaldada ilma lapse vanemate nõusolekuta nende ees- ja perekonnanime ning andmeid nende elukoha kohta.

(8) Kui lapsendaja ei soovi lapsendamise ettevalmistamisega seotud toimingute jätkamist, on ta kohustatud sellest viivitamata teavitama maavalitsust, kellele ta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud avalduse esitas.

§ 159. Lapsendamisavaldus ja lapsendamise määrus

- (1) Lapsendamise otsustab kohus lapsendaja avalduse alusel.
- (2) Lapsendamisavaldus ei tohi olla tingimuslik ega tähtajaline ning see tuleb esitada isiklikult.
- (3) Laps on lapsendatud lapsendamise kohtumääruse jõustumisest alates.

§ 160. Lapsendamine pärast surma

- (1) Lapsendamise määrust ei või kohus teha pärast lapse surma.
- (2) Pärast lapsendaja surma võib lapsendamise otsustada, kui lapsendaja on esitanud kohtule lapsendamisavalduse.
- (3) Kui lapsendamise kohtumäärus jõustub pärast lapsendaja surma, on sellel samasugused õiguslikud tagajärjed kui enne lapsendaja surma jõustunud määruisel.

§ 161. Lapse õiguslik staatus

- (1) Kui abikaasad lapsendavad lapse ühiselt või kui üks abikaasa lapsendab teise abikaasa lapse, omandab laps abikaasade ühise lapse õigusliku staatuse.
- (2) Muudel juhtudel omandab laps lapsendaja lapse õigusliku staatuse.
- (3) Lapse hooldamise õigus kuulub lõikes 1 nimetatud juhtudel abikaasadele või lapse vanemale ja lapsendajale ühiselt ning käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhtudel lapsendajale ainuisikuliselt.

§ 162. Sugulussuhete lõppemine

Lapsendamisega lõpeb lapse ja tema alanejate sugulaste sugulussuhe endiste sugulastega ning lõpevad ka sugulusest tulenevad õigused ja kohustused.

§ 163. Varasemate sugulussuhete säilimine

- (1) Kui lapsendajad on lapse teise või kolmanda astme sugulased või hõimlased, lõpeb ainult see lapse ja tema alanejate sugulaste sugulussuhe ning lõpevad need sugulusest tulenevad õigused ja kohustused, mis lapsel on oma vanemate suhtes.
- (2) Kui abikaasa lapsendab oma abikaasa lapse, ei lõpe lapse sugulussuhe teise vanema sugulastega, kui see vanem on surnud ja talle kuulus enne surma lapse hooldamise õigus.

§ 164. Lapsendamissaladus

- (1) Lapsendamissaladus on lapsendamise kohtueelse ja kohtumenetlusega seonduv informatsioon ja andmed, sealhulgas lapsendamise fakt, millest võib järeldada, et laps on lapsendatud või et vanemad on lapse lapsendanud või et vanem või eestkostja on andnud lapse lapsendada. Lapsendamissaladuse eesmärk on tagada lapse, vanema ja lapsendaja eraelu kaitse, ära hoida soovimatut sekkumist ning diskrimineerimist päritolu või muul alusel.
- (2) Isik, kes teab lapsendamissaladust, ei tohi seda avaldada, kui selle avaldamine ei ole vajalik avalikes huvides.

(3) Lapse uued isikuandmed on bioloogilise vanema eest salajased juhul, kui vanem on andnud nõusoleku isikuliselt määramata lapsendajale lapsendamiseks.

(4) Lapsendatud lapse sünnitõendilt ei tohi nähtuda, et laps on lapsendatud.

(5) Lapsendamise andmeid kasutades tuleb lähtuda isikuandmete kaitse seaduses sätestatud eesmärgipärasuse põhimõttest, muu hulgas tagades, et lapsendamise andmetele ja sellele viitavatele andmetele on ligipääs üksnes ametnikul, kellele see on ametiülesannete täitmiseks vajalik.

(6) Täisealisel lapsendataval või alaealisel lapsendataval on lapsendaja nõusolekul õigus saada maavalitsuselt teavet lapsendamise fakti kohta.

(7) Lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 6 nimetatule on täisealisel lapsendataval või alaealisel lapsendataval lapsendaja nõusolekul õigus saada maavalitsuselt teavet oma bioloogiliste vanemate, vanavanemate ning õdede ja vendade kohta, kui nimetatud isikud on andnud nõusoleku vastava teabe avaldamiseks. Kui nõusolekut teabe edastamiseks ei anta, siis peab maavalitsus andma teavet eelnimetatud isikute kohta ulatuses ja viisil, mis ei võimalda tuvastada lapsendatav bioloogilisi vanemaid, vanavanemaid, õdesid või vendi, kes ei ole teabe edastamiseks nõusolekut andnud.

(8) Kui lapsendatav soovib saada teavet oma alaealise lapsendatav bioloogilise õe või venna kohta, on õelt või vennalt käesoleva paragrahvi lõikes 7 nimetatud nõusoleku küsimiseks vajalik lapsendaja eelnev nõusolek.

§ 165. Rahvusvaheline lapsendamine

(1) Kui lapsendaja või lapsendatava elukoht ei ole Eestis, ei või kohus lapsendamist otsustada ilma Sotsiaalministeeriumi juurde moodustatud rahvusvahelise lapsendamise komisjoni loata. Komisjon on kolmeliikmeline.

(2) Rahvusvahelise lapsendamise komisjoni moodustab Vabariigi Valitsus määrusega.

(3) Rahvusvahelise lapsendamise komisjoni töökorra kehtestab sotsiaalminister määrusega.

(4) Rahvusvahelist lapsendamist korraldab ja rahvusvahelist lapsendamise komisjoni teenindab Sotsiaalministeerium.

(5) Komisjoni pädevusse kuulub:

- 1) lapse Eestist välisriiki lapsendamise taotluse heakskiitmine;
- 2) lapse välisriigist Eestisse lapsendamise heakskiitmine.

(6) Lapsendamine Eestist teise riiki võib toimuda juhul, kui lapse eest ei ole võimalik vajalikul määral hoolitseda Eesti Vabariigis.

§ 166. Lapsendamise kehtetuks tunnistamine

(1) Kohus võib tunnistada lapsendamise kehtetuks, kui see on toimunud ilma lapsendaja avalduseta või lapse või ühe vanema nõusolekuta.

(2) Avaldus või nõusolek on kehtetu, kui:

- 1) avaldaja oli avalduse esitamise ajal otsusevõimetu;
- 2) avaldaja teovõime oli piiratud ja puudus eestkostja asjakohane nõusolek või kui nõusoleku on andnud alla 10-aastane laps isiklikult;
- 3) avaldaja ei teadnud, et tegemist on lapsendamisega, või teadis, kuid ei soovinud esitada lapsendamisavaldust või anda lapsendamiseks nõusolekut, või kui lapsendaja on eksinud lapsendatava isikus või lapsendatav on eksinud lapsendaja isikus;
- 4) avaldajat on kallutatud tahteavaldust tegema pettusega oluliste asjaolude suhtes;
- 5) avaldajat on kallutatud tahteavaldust tegema ähvarduse või vägivalga mõjul;
- 6) lapsendamisavaldus on kohtule esitatud enne kaheksa nädala möödumist lapse sünnist.

§ 167. Lapsendamise kehtetuks tunnistamise keeld

(1) Lapsendamist ei tunnistata kehtetuks, kui isik esitab uue avalduse pärast teovõime taastumist, otsusevõimetus, ähvarduse või eksimuse mõju lõppemist või lapse kaheksa nädala vanuseks saamist või annab uue nõusoleku või teatab muul viisil, et soovib lapsendamissuhte säilitada.

(2) Kui lapsendamisavaldus on tehtud või kui lapsendamise nõusolek on antud pettuse tõttu olulistes asjaoludes, ei tunnistata lapsendamist kehtetuks, kui pettus puudutab lapsendaja või lapse varalist seisundit või kui avaldust esitama või nõusolekut andma õigustatud isiku teadmata osutub petjaks isik, kellel ei ole õigust avaldust esitada või nõusolekut anda või muul viisil lapsendamist vahendada.

(3) Kui lapsendamise kohtumäärust tehes on ekslikult eeldatud, et üks vanem on kestva võimetu tahteavaldust tegema või et tema viibimiskoht on kestva teadmata, ei tunnistata lapsendamist kehtetuks, kui see vanem annab nõusoleku tagantjärele või avaldab muul viisil soovi lapsendamissuhte säilitada. Sel juhul kohaldatakse ka käesoleva seaduse § 155 lõiget 3.

(4) Lapsendamist ei tunnistata kehtetuks vanema nõusoleku puudumise või nõusoleku kehtetuse tõttu, kui lapsendamise kohtumääruse tegemise ajal või lapsendamise kehtetuks tunnistamise avalduse läbivaatamise ajal olid olemas vanemalt isikuhooldusõiguse täieliku äravõtmise eeldused.

(5) Lapsendamist ei tunnistata kehtetuks, kui see oluliselt kahjustab lapse huve, välja arvatud juhul, kui kehtetuks tunnistamist nõuavad lapsendaja kaalukad huvid.

§ 168. Lapsendamise kehtetuks tunnistamise avaldus

(1) Lapsendamise kehtetuks tunnistamise avalduse võib esitada üksnes isik, kelle avalduseta või nõusolekuta on laps lapsendatud. Alla 14-aastase lapse eest esitab avalduse tema seaduslik esindaja. Muudel juhtudel ei ole avaldust esindaja kaudu esitada lubatud. Kui avaldust esitama õigustatud täiskasvanud isiku teovõime on piiratud, ei vaja ta avalduse esitamiseks seadusliku esindaja nõusolekut.

(2) Avalduse esitamise tähtaeg on üks aasta käesoleva lõike punktides 1–4 nimetatud hetkest, kuid mitte rohkem kui kolm aastat lapsendamise kohtumääruse jõustumisest arvates. Tähtaja kulgemine algab:

1) käesoleva seaduse § 166 lõike 2 punktides 1 ja 2 nimetatud juhtudel hetkest, millal avaldaja otsusevõime või teovõime on taastunud või millal piiratud teovõimega lapsendajale või alla 10-aastase lapse seaduslikule esindajale sai tahteavalduse tegemine teatavaks;

2) käesoleva seaduse § 166 lõike 2 punktides 3 ja 4 nimetatud juhtudel hetkest, millal avaldaja sai eksimusest või pettusest teada;

3) ähvarduse või vägivaldla mõjul tehtud lapsendamise tahteavalduse korral hetkest, millal ähvarduse või vägivaldla mõju lakkas;

4) käesoleva seaduse § 166 lõike 2 punktis 6 nimetatud juhul lapse 30 päeva vanuseks saamisest.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tähtaja kulgemise suhtes kohaldatakse ka aegumise peatumise sätteid.

(4) Avaldus lahendatakse hagita menetluses.

§ 169. Lapsendamise kehtetuks tunnistamine kohtu algatusel

(1) Enne lapse täisealiseks saamist võib kohus lapse kaalukates huvides tunnistada lapsendamise omal algatusel kehtetuks.

(2) Kui lapse on lapsendanud abielupaar, võib kehtetuks tunnistada ka lapse ja ühe abikaasa lapsendamissuhte.

(3) Kohus võib lapsendamise omal algatusel kehtetuks tunnistada, kui:

1) käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul on teine abikaasa või lapse bioloogiline vanem valmis lapse eest hoolitsemise üle võtma ja kui vanema hooldusõiguse teostamine ei ole vastuolus lapse huvidega või

2) kehtetuks tunnistamise eesmärk on uue lapsendamise võimaldamine.

§ 170. Lapsendamise kehtetuks tunnistamise õiguslikud tagajärjed

(1) Lapsendamise kehtetuks tunnistamise õiguslikud tagajärjed tekivad kehtetuks tunnistamise hetkest. Kui lapsendaja või laps on taotlenud lapsendamise kehtetuks tunnistamist ja kohus rahuldab taotluse pärast taotleja surma, on kehtetuks tunnistamisel samasugused õiguslikud tagajärjed, kui lapsendamissuhte oleks kehtetuks tunnistatud nimetatud isiku eluajal.

(2) Lapsendamise kehtetuks tunnistamisega lõpeb lapse ning tema alanejate sugulaste ja seniste sugulaste lapsendamisest tulenenud sugulussuhe ning sellest tulenevad õigused ja kohustused.

(3) Lapsendamise kehtetuks tunnistamisega taastub lapse ning tema alanejate sugulaste ja veresugulaste sugulussuhe ning sellest tulenevad õigused ja kohustused, välja arvatud vanema hooldusõigus.

(4) Kohus annab bioloogilistele vanematele lapse hooldusõiguse tagasi niivõrd, kui võrd see ei ole vastuolus lapse huvidega, või määrab lapsele eestkostja või erieestkostja.

(5) Kui lapsendaja on abielupaar ja kehtetuks tunnistatakse ühe abikaasa lapsendamissuhte, on kehtetuks tunnistamisel käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tagajärjed ainult lapse ja tema alanejate sugulaste ning selle abikaasa ja tema sugulaste vahelises suhtes. Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud tagajärgi ei teki.

III osa EESTKOSTE

12. peatükk EESTKOSTE ALAEALISE ÜLE

1. jagu **Eestkoste seadmine**

§ 171. Eestkoste seadmise eeldused

- (1) Kui esindusõigust ei ole alaealise lapse kummalgi vanemal või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha, määratakse talle eestkostja.
- (2) Perekonnaseisuasutuse või muu valitsusasutuse või valla- või linnavalitsuse ametnik, politseinik, ravigiisur või hoolekandeametuse juht, kohtunik, prokurör, notar ja kohtutäitur, kellel on andmeid eestkostet vajava lapse kohta, on kohustatud sellest teatama valla- või linnavalitsusele ja kohtule eestkostet vajava isiku hariliku viibimiskoha järgi. Sama kohustus on ka eestkostet vajava lapse sugulastel.

§ 172. Eestkoste sisu

Eestkostjale kuulub nii lapse isikuhooldus- kui ka varahooldusõigus.

§ 173. Eestkoste seadmine

- (1) Eestkoste seadmise otsustab kohus omal algatusel või valla- või linnavalitsuse või huvitatud isiku avalduse alusel. Kohus võib pöörduda valla- või linnavalitsuse poole eestkostjaks sobiva isiku leidmiseks.
- (2) Eestkostja võib nimetada ka juba enne lapse sündi, kui on alust eeldada, et pärast sündi vajab laps eestkostjat. Nimetamine jõustub lapse sünniga.

§ 174. Eestkostjale esitatavad nõuded

- (1) Eestkostjaks võib olla täisealine piiramata teovõimega füüsiline isik.
- (2) Eestkostjaks ei või olla isik, kellelt on vanema hooldusõigus täielikult või osaliselt ära võetud või kes on varem rikkunud eestkostja kohustusi. Eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu- või hoolekandeametuse töötajat, kus laps viibib.
- (3) Eestkostjat valides arvestatakse tema isikuomadusi, varalist seisundit ja võimeid eestkostja kohustusi täita, vanemate eeldatavat tahtmist ning tema suhteid lapsega, kelle üle eestkoste seatakse, lapse üleskasvatamise järjepidevust ning lapse rahvuslikku, usulist, kultuurilist ja keelelist päritolu. Kohtul ja valla- või linnavalitsusel on eestkostjat valides õigus nõuda eestkostjaks määratavalt isikult dokumente ja informatsiooni tema sobivuse hindamiseks.
- (4) Isiku võib eestkostjaks määrata tema nõusolekul.

§ 175. Juriidiline isik eestkostjana

- (1) Kui eestkostjaks ei leita sobivat füüsilist isikut või kui vanem on testamendiga või pärimislepinguga näinud eestkostjana ette juriidilise isiku, võib eestkostjaks määrata ka juriidilise isiku. Juriidiline isik peab süstemaatilisel tegelemisel eestkostetavatele füüsilisest isikust eestkostjate otsimise, nõustamise ja koolitamisega.
- (2) Juriidiline isik määratakse eestkostjaks tema nõusolekul.
- (3) Juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutust, kus laps viibib.

§ 176. Valla- või linnavalitsus eestkostjana

- (1) Kuni eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud. Eestkostja ülesannete täitmisel on valla- või linnavalitsusel käesolevast seadusest tulenevad eestkostja õigused ja kohustused.
- (2) Kui sobivat füüsilist või juriidilist isikut ei leita, määratakse eestkostjaks lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus.
- (3) Lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha muutumisel võivad tema esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus ja uue rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus kokku leppida, et eestkostja ülesandeid täidab uue rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus. Kokkuleppe saavutamiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus. Esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgsel valla- või linnavalitsusel on õigus nõuda, et kohus määraks eestkostjaks lapse uue rahvastikuregistrisse kantud elukoha

järgse valla- või linnavalitsuse, kui esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgse valla- või linnavalitsuse edasi eestkostjaks jäämine ei ole kauguse tõttu või muudel kaalukatel põhjustel lapse huvides.

(4) Kui last ei ole kantud rahvastikuregistrisse või tema kohta puuduvad rahvastikuregistris elukoha andmed, siis kehtib käesoleva paragrahvi lõigetes 1–3 toodud regulatsioon lapse hariliku viibimiskoha järgse valla- või linnavalitsuse suhtes.

§ 177. Vanemate nimetamisõigus

(1) Eestkostjaks määratakse sobivuse korral isik, kelle vanem on lapse seadusliku esindajana oma testamendis või pärimislepingus nimetanud.

(2) Kui vanemad on testamentides või pärimislepingutes nimetanud eri isikud, määratakse eestkostjaks isik, kes on eestkostjaks sobivaim.

(3) Eestkostjaks ei või nimetada isikut, kelle eestkostjaks oleku on vanem lapse seadusliku esindajana oma testamendis või pärimislepingus välistanud. Kui vanemad on andnud teineteisele vasturääkivaid korraldusi, kehtib viimasena surnud vanema korraldus.

(4) Valla- või linnavalitsust ei saa testamendiga või pärimislepinguga eestkostjaks määrata ega teda kui eestkostjat käesoleva paragrahvi lõike 3 kohaselt välistada.

§ 178. Mitme eestkostja nimetamine

(1) Kohus nimetab lapsele ühe eestkostja, ühisteks eestkostjateks võib nimetada ka abikaasad. Võimaluse korral nimetatakse üks eestkostja ka eestkostet vajavatele õdedele ja vendadele.

(2) Kui see on konkreetse juhtumi asjaolude kohaselt mõistlik, võib kohus nimetada ka mitu eestkostjat. Sel juhul eeldatakse, et eestkostjatel on ühine esindusõigus. Kohus võib kindlaks määrata iga eestkostja ülesanded ja esindusõiguse ulatuse.

2. jagu Eestkoste teostamine

§ 179. Eestkostja ülesanded ja vastutus

(1) Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja. Tal on õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest oma ülesannete piires.

(2) Eestkostjal ei ole esindusõigust ega kohustusi valdkonnas, milleks on määratud erieestkostja.

(3) Eestkostja ei või oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule.

(4) Eestkostja küsib ja arvestab eestkostetava arvamust eestkoste teostamisel, kui see on lapse vanust ja arengutaset arvestades asjakohane.

(5) Eestkostja peab alaealise vara valitsema hea eestkostja hoolsusega. Eestkostja vastutab oma kohustuste süülise rikkumisega tekitatud kahju eest.

§ 180. Esindusõiguse välistamine

(1) Eestkostja ei saa eestkostetavat esindada:

1) tehingutes, mille üks pool on eestkostetav ja teine pool eestkostja, eestkostja abikaasa, eestkostja otsejoones sugulane, õde või vend, välja arvatud juhul, kui tehing seisneb eranditult kohustuse täitmises eestkostetava suhtes;

2) tehingutes, millega eestkostetav loovutab oma pandi või käendusega tagatud nõude eestkostja vastu, koormab niisugust nõuet, lõpetab nõude tagatise või vähendab tagatist või võtab kohustuse teha niisugune tehing;

3) õiguslikus vaidluses eestkostetava ja käesoleva lõike punktis 1 nimetatud isikute vahel, samuti vaidluses punktis 2 nimetatud asjades.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikest 1 tuleneva keelu rikkumise korral kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 131.

(3) Eestkostja ei saa eestkostetavat esindades teha eestkostetava arvel kinkeid. Erandina on lubatud kinkeid teha kõlbelise kohustuse või viisakusreeglite järgimiseks.

(4) Käesolevat paragrahvi kohaldatakse ka eestkostja ülesannetes valla- või linnavalitsuse ametnikule või juriidilisest isikust eestkostja töötajale.

§ 181. Esindusõiguse äravõtmine

Kohus võib eestkostjalt võtta õiguse esindada eestkostetavat teatavates tehingutes või mõnes valdkonnas, kui eestkostetava huvid on eestkostja või tema esindatava kolmanda isiku või käesoleva seaduse § 180 lõike 1 punktis 1 nimetatud isiku huvidega olulises vastuolus.

§ 182. Eestkostja kohustus hoolitseda lapse isiku eest

(1) Kui laps kasvab eestkostja juures, kohaldatakse eestkostja õigusele ja kohustusele lapse isiku eest hoolitseda käesoleva seaduse 10. peatüki 2. jaotise sätteid.

(2) Kui eestkostja peab eestkostetavat ülal, olemata selleks kohustatud, lähevad eestkostjale tema poolt antud ülalpidamise ulatuses üle nõuded eestkostetava ülalpidamiseks kohustatud isikute vastu.

§ 183. Eestkostja kohustus valitseda eestkostetava vara

(1) Eestkostja on kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Muu hulgas peab eestkostja nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded ning valitsema eestkostetavale kuuluvat kinnisvara.

(2) Eestkostetava varalt saadavast kasust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemise kulud. Nimetatud kuludest ülejäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks.

(3) Eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides.

§ 184. Vara nimekirja koostamine

(1) Eestkostja esitab lapse hariliku viibimiskoha järgsele kohtule kirjaliku nimekirja lapse vara kohta mõistliku aja jooksul eestkoste määramisest arvates.

(2) Nimekirjas esitatakse teave kuni nimekirja koostamiseni vara koosseisus toimunud muutuste kohta.

§ 185. Pärandi või kinkena saadud vara valitsemine

(1) Vara, mille eestkostetav saab pärandina või kinkena, valitseb eestkostja kinketehingus, testamendis või pärimislepingus sisalduvate korralduste kohaselt. Korraldustega ei saa laiendada eestkostja seadusest tulenevat esindusõigust.

(2) Eestkostja võib kohtu nõusolekul korraldustest kõrvale kalduda, kui nende järgimine võib kahjustada eestkostetava huve.

§ 186. Eestkostetava raha paigutamine

(1) Kui eestkostetava raha ei ole vaja tema ülalpidamiseks, vara valitsemiseks või muude jooksvate kulude katmiseks, peab eestkostja selle paigutama Eesti või mõne teise lepinguriigi krediitiasutuses oma varast eraldi. Paigutamisel tuleb teha märge, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut.

(2) Kohtu nõusolek ei ole vajalik eestkostetava raha paigutamiseks Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi emiteeritud võlakirjadesse või võlakirjadesse, mille intresside maksmine on tagatud Eesti Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi poolt.

(3) Kohus võib anda nõusoleku eestkostetava raha teistsuguseks paigutamiseks.

(4) Kohtu nõusolek eestkostja poolt eestkostetavale kuuluva arvelduskonto käsutamiseks on vajalik vaid käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul.

§ 187. Nõusolek kinnisasjatehingute tegemiseks

Eestkostja ei või eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta:

- 1) käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisasja või kinnisasjaõigust;
- 2) käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisomandi ülekandmisele või kinnisasjaõiguse tekkimisele, ülekandmisele või lõppemisele suunatud nõuet;
- 3) kohustuda tegema käesoleva paragrahvi punktides 1 ja 2 nimetatud käsutusi;
- 4) sõlmida eestkostetava nimel kinnisasja või kinnisasjaõiguse tasulisele omandamisele suunatud lepingut;
- 5) anda kasutusse eestkostetavale kuuluvat kinnisasja.

§ 188. Nõusolek teisteks tehinguteks

(1) Eestkostja ei või eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta:

- 1) teha tehingut, millega eestkostetav võtab kohustuse käsutada kogu oma vara, pärandit, tulevast seaduslikku pärandiosa või tulevast sundosa;
- 2) loobuda pärandist, annakust või sundosast ega sõlmida pärandvara jagamise lepingut;
- 3) sõlmida ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa omandamisele või võõrandamisele suunatud lepingut, samuti ettevõtte käitamisele suunatud seltsingulepingut;
- 4) anda rendile ettevõtet;
- 5) omandada osalust juriidilises isikus või astuda selle liikmeks;
- 6) sõlmida üüri-, rendi-, kindlustus- ja muud kestvuslepingut, mis ei lõpe või mida ei saa üles öelda ühe aasta jooksul pärast eestkostetava täisealiseks saamist;
- 7) võtta laenu;
- 8) omandada ja võõrandada väärtpabereid;
- 9) teha tehingut, millega luuakse eestkostetava vastutus teise isiku kohustuse eest, ning tehingut, millega eestkostetava vara koormatakse teise isiku kohustuse tagamiseks;
- 10) sõlmida kaasomandi jagamise, selle välistamise või edasilükkamise kokkulepet;
- 11) teha tehingut, mis lõpetab eestkostetava nõude, vähendab seda või selle tagatist või loob sellise kohustuse, välja arvatud käesoleva seaduse § 186 lõigetes 2 ja 4 sätestatud juhtudel.

(2) Kohus võib erandjuhtudel anda eestkostjale üldise nõusoleku teha kõiki või teatud liiki tehinguid, milleks on vaja kohtu nõusolekut.

(3) Kui eseme võõrandamiseks on vaja kohtu nõusolekut, ei või eestkostja anda seda kohtu nõusolekuta eestkostetavale sõlmitud lepingu täitmiseks või vabaks käsutamiseks.

(4) Pärandi vastuvõtmisel tuleb teha inventuur.

§ 189. Kohtu nõusolekuta tehtud mitmepoolsed tehingud

(1) Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud mitmepoolne tehing on tühine, kui kohus ei kiida tehingut hiljem heaks. Heakskiit kehtib, kui eestkostja sellest teisele poolele teatab. Kui eestkostetav on saanud teovõimeliseks, võib ta tehingu ise heaks kiita.

(2) Teine pool võib teha eestkostjale ettepaneku teda heakskiidu andmisest teavitada. Kui eestkostja ei avalda heakskiitu kahe nädala jooksul nimetatud ettepaneku saamisest arvates, siis loetakse, et heakskiidust on keeldutud.

(3) Kui eestkostjal pidi tehingu tegemiseks olema kohtu eelnev nõusolek, võib tehingu teine pool oma tehingu tegemise tahteavalduse tagasi võtta, kui eestkostjal ei olnud tehingu tegemiseks kohtu eelnevat nõusolekut ja tehingu teine pool nõusoleku puudumisest ei teadnud ega pidanudki teadma. Sel juhul loetakse, et tahteavaldust ei ole tehtud. Pärast seda, kui eestkostja on teisele poolele heakskiidu andmisest teatanud, ei saa tehingu teine pool oma tahteavaldust tagasi võtta.

(4) Käesoleva seaduse §-dest 187 ja 188 tuleneva keelu rikkumise korral kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 130.

§ 190. Kohtu nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing

Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing on tühine.

§ 191. Kulutuste hüvitamine

(1) Eestkostja võib eestkostetavalt nõuda eestkostmiseks tehtud kulutuste hüvitamist käsundi kohta kehtivate sätete järgi.

(2) Valla- või linnavalitsus ei või nõuda kulutuste hüvitamist.

§ 192. Tasu eestkoste teostamise eest

(1) Eestkostet teostatakse üldjuhul tasuta.

(2) Kohus võib määrata eestkostjale tema ülesannete täitmise eest tasu, kui tasu määramine on eestkostetava varalist seisundit ning poolte vahelist suhet arvestades mõistlik.

(3) Eestkostjal on õigus eestkoste teostamisest talle tekkinud kulutuste, muu hulgas oma eestkostest tingitud vastutuse kindlustamiseks tehtud kulutuste hüvitamisele eestkostetava vara arvel. Eestkostet teostatakse tasuta, kui kohus ei määra teisiti.

(4) Kulude ja tasu maksmiseks võib eestkostja või eestkostetav taotleda riigi menetlusabi. Riik võib ette näha eestkoste teostamiseks täiendavaid rahalisi toetusi Justiitsministeeriumi vahendusel. [Justiitsminister võib kehtestadariigi arvel eestkostjale makstava tasu ja kantavate kulude arvestamiseks täpsema korra ja piirmäärad.](#)

§ 193. Kohtu järelevalve

- (1) Kohus teostab järelevalvet eestkostja tegevuse üle. Eestkostja teatab kohtule oma elukoha muutusest.
- (2) Kohus võib eestkostjale teha ettekirjutusi tema ülesannete täitmiseks. Nende järgimata jätmise korral on kohtul õigus eestkostja vabastada.
- (3) Eestkostetava huvides võib kohus kõrvaldada eestkostja oma ülesannete täitmisest kuni tema vabastamise otsustamiseni.

§ 194. Eestkostja aruandekohustus

- (1) Kohus võib igal ajal nõuda eestkostjalt informatsiooni tema ülesannete täitmise kohta.
- (2) Eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitab eestkostja kohtule iga-aastase kirjaliku aruande. Aruandes tuuakse eraldi välja tehtud kulutused ning lisatakse neid tõendavad dokumendid.
- (3) Kohus peab aruannet sisuliselt kontrollima, hindama tehtud kulutuste põhjendatust ning nõudma vajaduse korral aruande parandamist ja täiendamist.
- (4) Eestkostja kirjalikke aruandeid säilitatakse kohtus.

3. jagu Eestkoste lõppemine

§ 195. Eestkoste lõppemine

- (1) Eestkoste lõpeb:
 - 1) eestkostetava surmaga;
 - 2) vanema hooldusõiguse taastumisega;
 - 3) eestkostetava lapsendamisega;
 - 4) eestkostetava täisealiseks saamisega.
- (2) Eestkostja ja valla- või linnavalitsus peavad kohtule käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaoludest teatama.

§ 196. Eestkostetava teadmata kadumine ja surnuks tunnistamine

- (1) Kui eestkostetav on teadmata kadunud, lõpeb eestkoste eestkoste lõpetamisega kohtu poolt. Kohus lõpetab eestkoste, kui ta saab teada eestkostetava surmast.
- (2) Kui eestkostetav tunnistatakse surnuks või kui tuvastatakse tema surmaaeg, lõpeb eestkoste surnuks tunnistamise või surmaaja tuvastamise määruse jõustumisega.

§ 197. Eestkostja vabastamine

- (1) Kohus võib eestkostja vabastada, kui eestkostja oma kohustuste olulise rikkumise tõttu või muul põhjusel ei vasta enam eestkostjale esitatavatele nõuetele või kui eestkostja ülesannete jätkumine kahjustaks eestkostetava huve.
- (2) Kohus vabastab eestkostja omal algatusel või õigustatud huvi omava isiku taotluse alusel. Kohus võib eestkostja vabastada ka eestkostja enda avalduse alusel.
- (3) Eestkostja vabastamisel teeb kohus korralduse eestkoste edasiseks teostamiseks. Kui eestkostet teostab mitu isikut ühiselt ja vabastatakse ainult üks eestkostja, täidab eestkostja ülesandeid edasi teine eestkostja.

§ 198. Juriidilisest isikust eestkostja ning valla- ja linnavalitsusest eestkostja vabastamine

- (1) Kohus vabastab juriidilisest isikust või valla- või linnavalitsusest eestkostja ja määrab teise eestkostja, kui see on eestkostetava huvides ja eestkostekohustust on valmis täitma eestkostjaks sobiv füüsiline isik.
- (2) Valla- või linnavalitsus ja juriidiline isik peavad vähemalt üks kord aastas kontrollima käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud eelduste olemasolu ning esitama avalduse niipea, kui nad saavad sellest teada.
- (3) Kohus peab enne määruse tegemist juriidilise isiku või valla- või linnavalitsuse ära kuulama.

§ 199. Vara väljaandmine ja aruandlus

Eestkostja peab enda vabastamise korral eestkostetavale välja andma valitsetava vara ja esitama vara valitsemise kohta aruande.

§ 200. Tehingute jätkamine pärast eestkoste lõppemist

Eestkostjal on õigus eestkoste teostada, kuni ta enda eestkostja ülesannetest vabastamisest teada saab või peab teada saama. Sellele ei või tugineda isik, kes eestkostjaga tehingut tehes eestkostja vabastamisest teadis või pidi teadma.

§ 201. Eestkostja surm

- (1) Eestkoste ei lõpe eestkostja surmaga. Sellisel juhul määratakse uus eestkostja.
- (2) Eestkostja surmast peavad tema pärijad viivitamata kohtule teatama. Kui eestkostjateks on määratud mitu isikut ühiselt, peab eestkostja teise eestkostja surmast viivitamata teatama.

13. peatükk EESTKOSTE TÄISEALISE ÜLE

§ 202. Kohaldatavad sätted

Täisealise eestkoste kohaldatakse lapse eestkoste reguleerivaid sätteid, kui sellest peatükist või täisealiste eestkoste sisust ei tulene teisiti.

§ 203. Eestkoste seadmise eeldused

- (1) Kui täisealine ei suuda vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kestvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida, määrab kohus tema enda, tema vanema, abikaasa või täisealise lapse või valla- või linnavalitsuse avalduse alusel või omal algatusel talle eestkostja.
- (2) Eestkostja võib määrata ainult nende ülesannete täitmiseks, milleks eestkoste on vajalik. Eestkoste ei ole vajalik, kui täisealise huve saab kaitsta volituse andmise ning perekonnaliikmete või muude abiliste kaudu. Eestkoste seadmisel annab kohus hinnangu isiku võimele saada aru abielu sõlmimise, isaduse omaksvõtu ja muude perekonnaõiguslike tehingute õiguslikest tagajärgedest.
- (3) Eestkostja ülesandeks võib olla ka eestkostetava õiguste maksmapanek kolmandate isikute vastu.
- (4) Kohus kontrollib iga kolme aasta järel, kas eestkoste jätkumine eestkostetava üle on eestkostetava huvide kaitseks vajalik ning kas on alust eestkostja ülesandeid laiendada või kitsendada.

§ 204. Füüsiline isik eestkostjana

- (1) Eestkostjaks määratakse füüsiline isik, kes oma isikuomadustelt ja võimetelt sobib määratud ülesannetes eestkostetava huve kaitsma. Eestkostjat määrates arvestatakse ka tema ja eestkostetava vahelisi suhteid.
- (2) Eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötajat, kus täisealine elab.
- (3) Kui täisealine teeb või on varem teinud ettepaneku eestkostja isiku määramise kohta, tuleb tema ettepanekut arvestada, kui see ei ole tema huvidega vastuolus.
- (4) Isiku võib eestkostjaks määrata tema nõusolekul.

§ 205. Juriidiline isik ning valla- ja linnavalitsus eestkostjana

- (1) Kui ei leita sobivat füüsilist isikut, võib eestkostjaks määrata juriidilise isiku viimase nõusolekul.
- (2) Kui juriidiline isik saab teada, et täisealisele on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja, peab ta sellest viivitamata teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Juriidiline isik kontrollib vähemalt üks kord aastas, kas eestkostetavale on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja.
- (3) Kui eestkostjaks ei ole võimalik määrata sobivat juriidilist isikut, määratakse eestkostjaks täisealise elukohajärgne valla- või linnavalitsus.
- (4) Juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu- või hoolekandeadust, kus täisealine viibib.

§ 206. Eestkostja kohustused

- (1) Eestkostja kaitseb eestkostetava varalisi ja isiklike õigusi ning huve. Muu hulgas peab eestkostja hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid.
- (2) Kui eestkostja saab teada asjaoludest, mis võimaldavad eestkoste lõpetada, peab ta sellest teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Sama kehtib asjaolude kohta, mis võimaldavad eestkostja ülesandeid piirata või

laiendada. Kohus otsustab eestkoste lõpetamise, piiramise või laiendamise omal algatusel või eestkostja, valla- või linnavalitsuse või eestkostetava avalduse alusel.

§ 207. Eestkostja kui eestkostetava seaduslik esindaja

(1) Eestkostja on oma ülesannete ulatuses eestkostetava seaduslik esindaja.

(2) Eestkostja vajab kohtu nõusolekut ka:

- 1) eestkostetava eluruumi üürilepingu ülesütlemiseks või lõpetamiseks;
- 2) üle nelja-aastase tähtajaga kestvuslepingute sõlmimiseks.

14. peatükk EESTKOSTE ERIJUHUD

§ 208. Eestkostja määramine sündimata lapsele

(1) Eostatud, kuid veel sündimata lapsele võib määrata eestkostja, kui see on vajalik tema huvide kaitseks. Eestkostjat ei määrata, kui lapse sünni korral kuuluks vanema hooldusõigus tema vanematele.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud eestkoste lõpeb lapse sünniga.

§ 209. Eriestkostja määramine

(1) Isikule, kes on vanema hoolduse all või kellele on määratud eestkostja, määratakse erieestkostja nendeks toiminguteks, mida vanemad või eestkostja ei saa teha. Eelkõige määratakse erieestkostja päritud või kinkena saadud vara valitsemiseks, kui pärandaja või kinkija on määranud, et vanemad või eestkostja ei tohi seda vara valitseda.

(2) Eriestkostja määratakse ka käesoleva seaduse §-s 180 nimetatud toiminguteks. Kohus võib eestkostetava tahteavalduse asendada jõustunud kohtulahendiga erieestkostjat määramata, kui erieestkostja määramine ei oleks konkreetse toimingu puhul otstarbekas.

(3) Kui tekib vajadus määrata erieestkostja, teatab vanem või eestkostja sellest viivitamata kohtule. Eriestkostja määramisel ei kohaldata eestkostja määramise sätteid.

(4) Kui erieestkostja on määratud ühekordse toimingu tegemiseks, lõpeb erieestkoste selle toimingu tegemisega. Muul juhul lõpetab kohus erieestkoste, kui selle määramise alus on ära langenud.

IV osa RAKENDUSSÄTTED

§ 210. Seaduse kohaldamine

(1) Käesolev seadus laieneb kõigile perekonnaõiguslikele suhetele, mis on tekkinud seaduse jõustumise hetkeks, kui järgnevates sätetes ei ole ette nähtud teisiti.

(2) Asjaolule või toimingule, mis on tekkinud või tehtud enne käesoleva seaduse jõustumist, kohaldatakse asjaolu tekkimise või toimingu tegemise ajal kehtinud seadust, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti.

§ 211. Abieluvaraõigus

Kui enne käesoleva seaduse jõustumist sõlmitud abieluvaraleping ei näe ette teisiti, kohaldatakse enne käesoleva seaduse jõustumist sõlmitud abielude puhul abikaasadevahelistele varalistele suhetele alates käesoleva seaduse jõustumisest käesolevas seaduses varaühisuse kohta sätestatud.

§ 212. Vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte kohaldamine

(1) Abikaasad võivad ühe aasta jooksul pärast käesoleva seaduse jõustumist ühiselt teatada abieluvararegistri pidajale, et nad soovivad üle minna vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte, välja arvatud juhul, kui on algatatud lahutusmenetlus või kui abikaasade vahel sõlmitud abieluvaraleping näeb ette teisiti. Teade esitatakse koos avaldusega vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte kohta abieluvararegistrisse kande tegemiseks notariaalselt tõestatud vormis. Teate esitamisel kohaldatakse käesoleva seaduse § 61, arvestades käesoleva paragrahvi erisusi.

(2) Teate esitamise korral muutub kandemääruse tegemiseni omandatud ühisvara abikaasade kaasomandis olevaks varaks. Abikaasade mõttelised osad kaasomandis loetakse võrdseks.

(3) Kinnistute ja laevakinnistusraamatusse kantud laevade puhul võivad abikaasad kuue kuu jooksul teate esitamisest arvates kindlaks määrata teistsugused mõttelised osad. Selleks esitavad abikaasad kinnistusosakonnale notariaalselt tõestatud avalduse asjaomase kande parandamiseks. Mõtteliste osade teistsuguse kindlaksmääramise õigus lõpeb ka juhul, kui kinnistu suhtes viiakse läbi sundenampakkumine või kui kinnistule seatakse sundvalitsemine või kui kinnistusosakonnale esitatakse avaldus kinnistule kohtuliku hüpoteegi seadmiseks.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud abikaasade osade võrdsuse eeldusest võib kõrvale kalduda abieluvararegistri või kinnistusraamatu kandelegi tuginedes.

(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teate võib esitada igale abieluvararegistri pidajale. Kui abikaasadel on kinnisvara, peab avalduse saanud kohus edastama avalduse kinnistusosakonnale.

(6) Käesoleva paragrahvi alusel abieluvararegistrisse kande tegemise eest ei tule tasuda riigilõivu. Tehinguväärtuseks loetakse 5000 krooni.

§ 213. Lahutatud abikaasa ülalpidamine

Kui abielu lahutati enne käesoleva seaduse jõustumist, kohaldatakse abikaasa ülalpidamisnõudele varem kehtinud õigust. See ei puuduta abikaasade vahel sõlmitud kokkuleppeid ülalpidamise kohta.

§ 214. Vanema hooldusõigus

(1) Vanema hooldusõigus loetakse alates käesoleva seaduse jõustumisest kuuluvaks lapse vanematele ühiselt. Hooldusõigust ei ole vanemal, kellelt vanema õigused on varem kehtinud perekonnaseaduse alusel ära võetud.

(2) Otsused, tuvastatud asjaolud ja abinõud, mille kohus või haldusorgan on vanema õiguste teostamise kohta teinud või määranud enne käesoleva seaduse jõustumist, jäävad edasi kehtima. Nende otsuste, tuvastatud asjaolude ja abinõude muutmisele kohaldatakse käesoleva seaduse § 123 lõiget 2 ja § 140 lõiget 2.

(3) Kui enne käesoleva seaduse jõustumist on kohus lapse elukohaks määranud ühe vanema elukoha, siis loetakse alates käesoleva seaduse jõustumisest vanema hooldusõigus kuuluvaks vaid vanemale, kelle elukoha on kohus lapse elukohaks määranud.

§ 215. Eestkoste alaealise üle

Alates käesoleva seaduse jõustumisest kohaldatakse alaealiste üle seatud eestkoste teostamisele käesoleva perekonnaseaduse sätteid. Varem kehtinud seaduse alusel määratud eestkostjad jäävad edasi eestkostjateks.

§ 216. Eestkoste täisealise üle

Täisealiste isikute üle enne käesoleva seaduse jõustumist nende teovõimetuks tunnistamisel seatud eestkoste muutub käesoleva seaduse kohaseks eestkosteks. Eestkoste seadmisel jäävad kindlaksmääratud eestkostja ülesanded (pädevus) edasi kehtima.

§ 217. Abielu lõppemise aeg

Kui kohtuotsus abielu lahutamiseks on tehtud enne 1995. aasta 1. jaanuari, lõpeb abielu abielulahutuse registreerimisega perekonnaseisuasutuses.

§ 218. Abieluvararegistri seaduse muutmine

Abieluvararegistri seaduses (RT I 1995, 87, 1540; 2007, 67, 413) tehakse järgmised muudatused ja täiendused:

1) paragrahvi 7 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks;

2) paragrahvi 19 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«(1) Kanne tehakse abikaasade notariaalselt kinnitatud avalduse või seaduses sätestatud juhtudel perekonnaseisuasutuse või notari digitaallkirjastatud avalduse alusel. Abikaasade poolt tehtud avaldus võib sisaldada abieluvaralepingus.»;

3) paragrahvi 19 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

«(1¹) Kanne kustutatakse ja muudetakse abikaasade notariaalselt kinnitatud avalduse alusel. Abikaasade poolt tehtud avaldus võib sisaldada abieluvaralepingus.»;

4) paragrahvi 20 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

«(1¹) Seaduses sätestatud juhtudel võib avalduse esitada perekonnaseisuasutus või notar.»;

5)paragrahvi 21 lõike 1 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« 1) abieluvaraleping või seaduses sätestatud juhtudel perekonnaseisuasutuse või notari avaldus koos abikaasade poolt esitatud abiellumisavalduse koopiaga;»;

6)paragrahvi 21 lõike 1 punkt 3 tunnistatakse kehtetuks;

7)paragrahvi 21 lõike 1 punktist 5 jäetakse välja sõnad «ja kande avaldamise kulude»;

8)paragrahvi 21 lõiget 1 täiendatakse punktiga 6¹ järgmises sõnastuses:

« 6¹) perekonnaseaduse § 212 lõikes 1 nimetatud abikaasade notariaalselt tõestatud teade, kui kande tegemist taotletakse perekonnaseaduse § 212 alusel.»;

9)paragrahvi 21 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks;

10)paragrahvi 29 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (2) Kandemäärus, millega kandeavaldus jäetakse rahuldamata või millega määratakse tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks, toimetatakse kätte mõlemale abikaasale ja neid registriasjas esindanud notarile, samuti avalduse esitanud perekonnaseisuasutusele või notarile tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.»;

11)paragrahv 30 tunnistatakse kehtetuks;

12)paragrahvi 36 lõige 1 muudetakse paragrahvi ainsaks lõikeks ning lõige 2 tunnistatakse kehtetuks.

§ 219. Alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmine

Alaealise mõjutusvahendite seaduse (RT I 1998, 17, 264; 2006, 55, 405) § 20 lõike 1 punkt 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« 3) teha lapse elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele ettepanek laps perekonnast eraldada;».

§ 220. Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse muutmine

Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse (RT 1992, 28, 370; RT I 2009, 11, 67) §-d 63 ja 66 tunnistatakse kehtetuks.

§ 221. Korruptsioonivastase seaduse muutmine

Korruptsioonivastase seaduse (RT I 1999, 16, 276; 2009, 5, 35) § 10 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (1) Käesoleva seaduse §-s 9 loetletud kaasomandis olevad asjad ja õigused deklareeritakse, näidates ära ametiisiku osa kaasomandist. Ühisomandis olevast varast tuleb deklareerida ametiisiku nimele registreeritud vara ning ühisomandis olevad kinnisasjad ja transpordivahendid, sõltumata sellest, kelle nimele need on registreeritud. Varalisi kohustusi, mille eest ametiisik vastutab kaasvõlgnikuna seaduse kohaselt, ilma et ta oleks sõlminud võla aluseks olevat lepingut, ei pea deklareerima.»

§ 222. Kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduse muutmine

Kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduses (RT I 1997, 51, 824; 2008, 56, 313) tehakse järgmised muudatused ja täiendused:

1)paragrahvi 17 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

« (2¹) Kui mees on andnud kirjaliku nõusoleku abikaasa kunstlikuks viljastamiseks, loetakse laps temast põlvnevaks.»;

2)paragrahvi 17 lõikes 4 asendatakse tekstiosa «perekonnaseaduse § 39 lõikele 3 ja §-le 41» sõnadega «isaduse omaksvõtu sätetele»;

3)paragrahvi 21 lõikest 2 jäetakse välja teine lause;

4)paragrahvi 21 lõikes 3 asendatakse tekstiosa «perekonnaseaduse §-le 41 ning § 43 lõigetele 1 ja 3» sõnadega «isaduse omaksvõtu sätetele»;

5)paragrahvi 22 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks;

6)paragrahvi 24 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«Käesoleva seaduse §-s 23 ettenähtud kunstliku viljastamise tulemusena sündinud laps loetakse vastavalt perekonnaseaduse §-le 83 põlvnevaks naisest, kes on tema sünnitanud. Lapse põlvnemine isast tehakse kindlaks vastavalt käesoleva seaduse §-dele 17, 21 ja 22.»

§ 223. Nimeseaduse muutmine

Nimeseaduse (RT I 2005, 1, 1) § 14 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« § 14. Isikunime taastamine lapsendamise kehtetuks tunnistamise korral

(1) Lapsendamise kehtetuks tunnistamise korral taastatakse lapse lapsendamise eelne isikunimi.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul on vaja käesoleva seaduse § 4 lõikes 5 nimetatud isiku nõusolekut.»

§ 224. Raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse muutmine

Raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse (RT I 1998, 107, 1766; 2008, 59, 330) § 19 lõiget 2 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses:

«Alaealist isikut ei või steriliseerida.»

§ 225. Riigilõivuseaduse muutmine

Riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; 2009, 48, 321) § 56 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

« (1¹) Hagiavalduse esitamisel soetisvara tasaarvestamiseks või ühisvara jagamiseks perekonnaseaduse § 37 lõikes 1 ja § 53 lõikes 1 sätestatud alustel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast, kuid mitte rohkem kui 10 000 krooni.»

§ 226. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmine

Sotsiaalhoolekande seadust (RT I 1995, 21, 323; 2009, 53, 360) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

1)paragrahvi 15⁴lõike 1 punktid 3 ja 4 muudetakse ning sõnastatakse järgmiselt:

« 3) kohtulahendist lapse vanemalt isikuhooldusõiguse piiramise või täieliku äravõtmise kohta;
4) kohtulahendist lapse vanematest eraldamise kohta;»;

2)paragrahvi 24 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (1) Laste hoolekande ning eestkoste korraldamiseks ja laste arenguks soodsa keskkonna kujundamiseks valla- või linnavalitsus:

- 1) toetab ning nõustab last, tema eestkostjat ja lapsi kasvatavaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste isikutega ning asjaomaste asutustega;
- 2) töötab välja ja viib ellu lapsi arendavaid ja kaitsvaid sihtprogramme ja projekte;
- 3) vajaduse korral määrab lapsele või last kasvatavale isikule tugiisiku või -perekonna;
- 4) selgitab välja eestkostjateks sobivad isikud, teostab nende tegevuse üle järelevalvet ning teavitab kohut nendepoolsest kohustuste rikkumisest ja eestkostetava olukorrast;
- 5) aitab korraldada lapsendamist;
- 6) korraldab lapse hooldamise perekonnas, kelle liikmete hulka laps ei kuulu.»;

3)paragrahvi 25¹lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (1) Perekonnas hooldamisele suunatakse orb ja vanemliku hoolitsuseta laps:

- 1) kelle vanemad on surnud, tagaotsitavaks kuulutatud või teadmata kadunud;
- 2) kelle vanematele on nende piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja;
- 3) kelle vanemate isikuhooldusõigus lapse suhtes on piiratud või täielikult ära võetud;
- 4) kes on vanematest eraldatud;
- 5) kelle vanemad kannavad eelvangistust või vangistust vanglas.»;

4)paragrahvi 26 lõike 1 punkt 7 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« 7) selgitab välja eestkostjateks sobivad isikud, teostab nende tegevuse üle järelevalvet ning teavitab kohut nendepoolsest kohustuste rikkumisest ja eestkostetava olukorrast.»;

5)seadust täiendatakse §-ga 28² järgmises sõnastuses:

« § 28². Täisealise isiku hooldus

(1) Valla- või linnavalitsus seab hoolduse täisealisele isikule, kes vaimse või kehalise puude tõttu vajab abi oma õiguste teostamiseks ja kohustuste täitmiseks, kui eestkoste seadmine sellele isikule ei ole vajalik. Hoolduse seadmisel määratakse kindlaks hooldaja ülesanded.

(2) Hooldust teostab valla- või linnavalitsuse poolt määratud hooldaja. Hooldus seatakse ja hooldaja määratakse hooldatava nõusolekul.

(3) Hooldaja võib hooldatavat esindada üksnes hooldatavalt saadud sellekohase volituse alusel.

(4) Valla- või linnavalitsus lõpetab hoolduse, kui seda soovib hooldatav või kui hoolduse seadmise alus on ära langenud.

(5) Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu kehtestab hoolduse seadmise ja hooldaja määramise korra.»

§ 227. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (RT I 2005, 26, 197; 2009, 30, 178) § 219 lõike 2 punktis 3 asendatakse sõnad «lapse lahutamisega perekonnast või vanema õiguste äravõtmisega» sõnadega «lapse eraldamisega perekonnast või isikuhooldusõiguse täieliku äravõtmisega».

§ 228. Tulumaksuseaduse muutmine

Tulumaksuseadust (RT I 1999, 101, 903; 2009, 24, 146) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

1)paragrahvi 19 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«(1) Tulumaksuga maksustatakse elatis, mida füüsiline isik saab kohtulahendi või notariaalselt kinnitatud või tõestatud kokkuleppe alusel vastavalt perekonnaseadusele.»;

2)paragrahvi 23¹ lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«(1) Lapse üks residendist vanem, eestkostja või muu last perekonnaseaduse alusel ülalpidav isik, kes peab üleval kahte või enamat alaealist last, võib maksustamisperioodi tulust maha arvata täiendava maksuvaba tulu iga kuni 17 aasta vanuse lapse kohta alates teisest lapsest.»;

3)paragrahvi 26 lõike 1 esimene lause muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«Residendist füüsilisel isikul on õigus maksustamisperioodi tulust maha arvata tema enda ja perekonnaseaduse § 101 alusel tema ülalpidamisel oleva alla 26 aasta vanuse isiku koolituskulud või eelnimetatud koolituskulude puudumisel ühe alla 26 aasta vanuse Eesti alalise elaniku koolituskulud.»

§ 229. Võlaõigusseaduse muutmine

Võlaõigusseaduse (RT I 2001, 81, 487; 2009, 18, 108) § 533 lõikes 2 ja § 550 lõike 2 teises lauses asendatakse sõna «eestkostetasutuse» sõnadega «kolmanda isiku elukohajärgse kohtu».

§ 230. Perekonnaseaduse kehtetuks tunnistamine

Perekonnaseadus (RT I 1994, 75, 1326; 2006, 14, 111) tunnistatakse kehtetuks.

§ 231. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2010. aasta 1. juulil.

Riigikogu esimees Ene ERGMA